

SLOVENSKA

vestnik

Letnik XXII.

Celovec, petek, 13. oktober 1967

Štev. 41 (1324)

Prepričljiv volilni uspeh socialistov pri občinskih volitvah v Celovcu in Salzburgu

Minulo nedeljo so bile izvedene občinske volitve v avtonomnih mestih Celovec in Salzburg. Volitve v obeh mestih pomenijo prepričljiv uspeh za socialistično stranko v celoti in še posebej za vodilna kandidata — v Celovcu za župana Ausserwinklerja in v Salzburgu za župana Bäcka. Tako v enem kot v drugem mestu so socialisti močno povečali število svojih glasov ter pridobili po tri nove mandate, medtem ko so ÖVP, FPÖ in KPÖ povsod izgubile po enega člana občinskega sveta. Nedeljska zmaga socialistov je posebno očitna v Celovcu, kjer so si prvič po drugi svetovni vojni pridobili absolutno večino v mestnem parlamentu.

Celovške volitve v številkah: Pri 82,6-odstotni volilni udeležbi je bilo oddanih 40.795 veljavnih glasov, od katerih so socialisti dobili 22.007 glasov ali 53,94 % (za 4830 glasov več kot pri volitvah leta 1962); ÖVP je dobila 12.866 glasov, torej za 590 glasov manj kot leta 1962; za FPÖ je bilo oddanih 4483 glasov, kar pomeni napram letu 1962 izgubo 1045 glasov; KPÖ je dobila 1064 glasov, tako da je od leta 1962 zgubila 740 glasov; DFP (Oláhova stranka), ki pri zadnjih občinskih volitvah še ni kandidirala, pa je zbrala 375 glasov. Število mandatov je SPÖ od prejšnjih 17 povečala na 20, ÖVP je nazadovalo od 13 na 12 in FPÖ od 5 na 4 mandate, medtem ko je KPÖ imela veliko smolo, da je zaradi devetih manjkajočih glasov zgubila svoj edini mandat. V mestnem senatu bo imela SPÖ kot doslej 4 sedeže, ÖVP pa namesto dosedanjih treh

le še dva, kajti na njen račun je prišla v senat FPÖ.

Podoben je izid volitev tudi v Salzburgu, kjer je SPÖ v primerjavi z letom 1962 pridobila dobrih 7000 glasov in povečala število svojih mandatov od 16 na 19; ÖVP je sicer pridobila 383 glasov, vendar je zgubila enega od dosedanjih 14 mandatov; FPÖ je utrpela izgubo več kot tisoč glasov, in je število njenih mandatov padlo od 9 na 8; KPÖ pa je tudi v Salzburgu zgubila svoj zadnji mandat v občinskem odboru.

Ob teh številkah, ki pomenijo nedvoumen izraz zaupanja socialistični stranki in njenim lokalnim mandatarjem, glede ocene nedeljskih volitev res ne more biti nobenega dvoma. Kakor je izid volitev po eni strani priznanje socialistom za njihovo dosedanje delo, tako je po drugi strani resno opozorilo zlasti na račun ÖVP, ki je v komaj do-

brem letu samovladanja že nevarno zapravila zaupanje široke avstrijske javnosti. Gotovo občinskih volitev v le dveh mestih ni mogoče smatrati za politični barometer v državnem merilu, vendar so nedeljski rezultati dovolj zgovorni ter jasno kažejo, da današnji človek zna zelo dobro in kritično razlikovati med besedami in dejanji. ÖVP je pred zadnjimi državnozbornimi volitvami obljubljala, da bo vodila »politiko za vse Avstrijce«; v minulem letu in še posebno pri pogajanjih za državni proračun 1968 je to obljubo očitno pozabila. Izid nedeljskih volitev v Celovcu in Salzburgu je mimo vseh drugih vzrokov in pomenov gotovo odgovor tudi na to.

Srednji vzhod se ne more umiriti

Za trenutni položaj na Srednjem vzhodu je vsekakor značilno, da se v najrazličnejših forumih trudijo za doseg mirne rešitve spora med arabskimi deželami in Izraelom, medtem ko neposredno prizadeti naravnost tekmujejo, da bi medsebojne odnose še poslabšali. Spričo tega je Srednji vzhod kljub sedanjemu premirju ostal klasični sod smodnika, ki ga najmanjši povod lahko vsak čas spravi do nove eksplozije.

Glavno odgovornost pri tem nedvomno nosi Izrael skupaj s tistimi državami, ki veljajo kot njegovi zavezniki v boju proti Arabcem. Mnogičen beg arabskega prebivalstva iz Suez in drugih mest dovolj zgovorno priča o tem, da Izrael po zmagi v nedavni vojni ni ubral poti, ki bi vodila k političnemu reševanju problema, očitno hoče izsiliti »vojaško« rešitev. V tem gre tako daleč, da se zdi preveč celo Ameriki, čeprav je znano, da ravno Washington najbolj dosledno stoji na strani Izraela. Toda v zadnjem času tudi ameriški krogi z nezadovoljstvom opazujejo izraelsko kolonizacijo med zadnjo vojno zasedenih predelov arabskih dežel ter svarično poudarjajo, da ima Izrael sicer pravico do obstoja in varnosti, ne pa tudi do osvajanja.

V kolikšni meri so ta svarila iz Washingtona mišljena iskreno, seveda ni znano. Vsekakor je bila Amerika tista, ki je še pred tremi meseci — kakor odkrivajo zdaj v Kairu objavljeni dokumenti — skupaj z Izraelom in Zahodno Nemčijo kovala zaroto za strnoglavljenje sedanjih režimov v Združeni arabski republiki, Iraku in Siriji. Takrat je Amerika vztrajala, da mora na vsak način pasti vlada v Kairu, k čemur naj pomaga tudi sedanji položaj, ki ga imajo izraelske vojaške sile.

Poskus državnega udara v omenjenih arabskih deželah je takrat sicer izpodletel, kar pomeni, da so se zartotniki tudi že dokončno odpovedali svojim načrtom. V tej zvezi namreč nikakor ne gre podcenjevati vesti iz Kaira, po katerih v političnih krogih

prevladuje mnenje, da na Srednjem vzhodu ponovno narašča napetost in da je v bližnji prihodnosti mogoča obnovitev sovražnosti. Pri tem izrecno omenjamo možnost, da bi utegnili Izrael ponoviti napad v cono Sueškega prekopa in hkrati začeti vojaške operacije tudi na drugih bojiščih.

Umril je Clement R. Attlee

ugledni britanski socialistični politik

V starosti 84 let je v londonski bolnišnici umrl lord Clement Richard Attlee, dolgoletni vodja britanske laburistične stranke in bivši predsednik britanske vlade.

Leta 1935 je bil Attlee izvoljen za voditelja laburistične stranke, ki je pod njegovim vodstvom postala močan faktor na britanskem političnem pozorišču. Po drugi svetovni vojni je bil Attlee skozi več let predsednik britanske vlade ter je bistveno prispeval k temu, da je Britanija postala dežela »socialne blaginje«. V tej dobi je bilo uvedeno med drugim splošno socialno zavarovanje, izvedli so podpravljenje jeklarke industrije, energetike in transporta, neodvisnost so dobile nekdanje kolonialne dežele Indija, Pakistan, Burma in Cejlon.

Slovenska narodna skupnost v Italiji se upira spreminjanju etničnega značaja njenega ozemlja

Tržaški Slovenci spet preživljajo težke trenutke ter se upravičeno bojijo za narodni obstanek na lastni zemlji. Ta zemlja, slovenska zemlja okoli Trsta, je namreč v nevarnosti, kajti v teku je nov postopek za razlastitev, ki naj bi tokrat zajel nadaljnjih 200 do 300 hektarov zemlje, katere sedanji lastniki so slovenski kmetje okrog Doline in Boljunca pri Trstu.

Razlaščenje slovenske zemlje na Tržaškem ni nov pojav, kakor tudi ni težko odkriti fiste resnične vzroke, ki se skrivajo za navideznimi gospodarskimi potrebami. Sedanji načrti se od prejšnjih razlikujejo le v toliko, da gre tokrat za bistveno večje površine, medtem ko je navideznih argumentov, ki naj bi prikrili resnične namene, nasprotno precej manj.

Sedanjo akcijo je sprožila ustanova tako imenovanega industrijskega pristanišča, ki hoče graditi veliko tovarno motorjev. V ta namen je kupila že obširna zemljišča ter je bilo govora, da bo tovarna zgrajena pri Orehu. Nenadoma pa so strokovnjaki baje ugotovili, da tista zemljišča niso primerna, marveč bi prišla v poštev zemljišča okoli Boljunca in Doline, torej zemlja, ki je last slovenskih kmetov. Uveden je

bil postopek za razlastitev in vse izgleda, da bodo tržaški Slovenci izgubili nadaljnjih 200 do 300 hektarov svoje zemlje.

Da je ustanavljanje novih industrijskih obratov velikega gospodarskega pomena za deželo in njeno prebivalstvo, priznavajo tudi tržaški Slovenci. Nikakor pa se ne morejo sprijazniti z dejstvom, da bi morali biti v ta namen razlašeni ravno slovenski kmetje, kajti taki ukrepi v konkretnem primeru pomenijo načrtno spreminjanje etničnega značaja krajev, kjer živi slovenska narodna skupina. Pri akciji namreč ne gre zgolj za razlastitev slovenskih kmetov, marveč bo izgradnji tovarne nujno sledila priselitev več tisočev delavcev italijanske narodnosti. To bo imelo za posledico, da bo v doslej slovenskih vaseh čedalje bolj prevladoval italijanski živelj. Slovenci pa bodo postali manjšina celo na svoji lastni zemlji.

Spričo tega »Primorski dnevnik« v tej zvezi pravilno ugotavlja in poziva: Vsakdo, ki mu je pri srcu obstanek slovenske narodne skupnosti v dolinski občini in v daljši perspektivi na Tržaškem sploh, mora odločno zavrniti napovedane razlastitve.

Zakaj ne že mnogo prej?

V začetku tega tedna je bilo uradno objavljeno, da je policija na zahtevo državnega pravdnštva v Innsbrucku aretirala nekaj oseb, ki so osumljene, da so načrtovale, pripravljale in sodelovale pri terorističnih akcijah na Južnem Tirolskem. Notranje ministrstvo je v tej zvezi sporočilo, da se bo akcija proti teroristom »z vsoto odločnosti« nadaljevala in da je računati z nadaljnjimi aretacijami, zato trenutno tudi ni mogoče objaviti nobenih podrobnosti.

Kljub tej previdnosti pristojnih oblasti je postalo znano, da je med doslej aretiranimi tudi študent Peter Kienesberger. S tem pa je tudi že povedano, proti kateremu krogu ljudi je naperjena sedanja akcija varnostnih organov — namreč proti skupini ekstremistov, katerih imena so bila že večkrat omenjena v zvezi s teroristično dejavnostjo. To pomeni, da so bili ti ljudje že dolgo časa znani tudi oblastem, zato se je treba vprašati, zakaj proti njim niso že davno prej podzeli dovolj odločne ukrepe, s katerimi bi lahko onemogočili ali vsaj omejili teroristično dejavnost, ki je zahtevala že številne človeške žrtve, hkrati pa močno škodovala ugledu Avstrije v mednarodni javnosti.

Sedanji ukrepi proti teroristom prihajajo torej nekoliko pozno, vendar jih bo z zadoščanjem pozdravila vsa demokratična javnost pri nas v Avstriji, pa tudi na Južnem Tirolskem in v Italiji, saj povsod prevladuje mnenje, da pri atentatih ne gre za »podporo« manjšini marveč za zločinsko dejavnost.

Ostrejše vzdušje med ÖVP in SPÖ

Istega dne, ko so volivci v Celovcu in Salzburgu z glasovnico v roki izrekli svojo sodbo o vrednosti ene ali druge politične stranke ter se tako v enem kot v drugem primeru z veliko večino odločili proti ÖVP in v korist SPÖ, je bila na račun ÖVP in njene politike izrečena zelo ostra kritika tudi v Schwechatu pri Dunaju. Izrekel jo je predsednik SPÖ dr. Bruno Kreisky, ki je govoril delegatom na deželnem kongresu nižjeavstrijske SPÖ.

Izjave predsednika socialistične stranke so bile res nenavadno ostre ter so izzvenele kot obtožba proti ÖVP-jevski samovladi v celoti kakor tudi proti posameznim ministrom. Za svoje obtožbe je imel dr. Kreisky dovolj argumentov, saj je bil prav on tisti, ki je vlado že pred dobrim letom opozarjal na znake krize v avstrijskem gospodarstvu ter zahteval pravočasne ukrepe. Takrat ÖVP-jev-

sko vodstvo teh svaril ni hotelo slišati, danes pa mora sam kancler dr. Klaus priznati, kako resen je gospodarski položaj in kako težavna je zato naloga vlade. Prav tako pa predsednik SPÖ tudi ni bil v škripcih, ko je izrekel kritiko na račun posameznih ÖVP-jevskih ministrov, saj so bile na primer korupcije v gradbeništvu vzroka dovolj, da so močno razburile najširšo avstrijsko javnost.

Torej bi lahko rekli, da je dr. Kreisky »potipal ÖVP tam, kjer jo najbolj boli«. To potrjuje predvsem dejstvo, da je ÖVP-jevsko vodstvo odgovorilo zelo hitro in zelo ostro. Generalni tajnik Withalm ugotavlja, da je »potrpežljivost ÖVP izčrpana« ter napoveduje, da ÖVP političnega boja na tej ravni ne more več trpeti.

Vzdušje med obema velikima strankama je vsekakor spet enkrat doseglo stopnjo zaostritve, kar bo nujno vplivalo na jesensko politično sezono. Pri tem pa bi bilo seveda povsem zgrešeno, če bi krivdo za to zaostritev iskali — kakor to dela ÖVP — v kritičnih izjavah predsednika SPÖ. Ko je ÖVP sama prevzela vlado, se je gotovo zavedala, da s tem sama prevzema tudi odgovornost ter bo izpostavljena kritiki. Zato je precej jasno, da so pravi vzroki za sedanjo občutljivost ÖVP neke drugod — ne nazadnje tudi v čedalje večjem nezadovoljstvu z njeno politiko, ki prihaja od izraza v vedno širših krogih avstrijskega ljudstva in ki se je posebno očitno manifestiralo zadnje nedeljo pri občinskih volitvah v Celovcu in Salzburgu.

Kancler dr. Klaus bo obiskal Bolgarijo

Na povabilo bolgarske vlade bo zvezni kancler dr. Klaus v spremstvu zunanjega ministra dr. Tončić-Sorinja prihodnji teden uradno obiskal Bolgarijo. Obisk bo trajal od 17. do 21. oktobra ter bo obsegal vrsto sprejemov in drugih slavnosti, ki so običajne pri takih priložnostih.

Dnevni red obiska predvideva seveda tudi delovne razgovore med predstavniki obeh držav, kjer bodo izmenjali mnenja o aktualnih mednarodnih vprašanjih in zlasti o problemih, ki se nanašajo na odnose med Bolgarijo in Avstrijo. V okviru teh bilateralnih odnosov bosta zunanja ministra obeh držav podpisala sporazum o medsebojni pravni pomoči, kancler Klaus pa bo imel predavanje na bolgarski akademiji znanosti.

Sovjetski proračun

predvideva gradnjo treh milijonov stanovanj

Te dni je vrhovni sovjet (parlament) Sovjetske zveze razpravljal o proračunu za leto 1968 ter o gospodarskem načrtu za dobo 1968—1970, hkrati pa obravnaval tudi poročilo o izpolnitvi gospodarskega načrta za leto 1966. Ustrezna poročila sta podala finančni minister Garbusov in predsednik komiteja za planiranje Bajbakov.

Razprava o sovjetskem proračunu za leto 1968 je vzbudila veliko zanimanje tudi v zahodnih državah, kjer so zlasti zabeležili dejstvo, da bo v Sovjetski zvezi prihodnje leto prvič postavljena konzumna industrija pred težko industrijo, ali z drugimi besedami, da bo glavni poudarek na večji proizvodnji blaga za široko potrošnjo.

Sovjetski proračun za prihodnje leto predvideva skupne dohodke v višini 123,8 milijarde rubljev, medtem ko bodo izdatki znašali 123,5 milijarde. Pri tem pa je vsekakor značilno, da bodo državljani k dohodkom države v obliki davkov prispevali samo 8,3 odstotka, medtem ko bo 91 odstotkov državnih dohodkov prišlo iz gospodarstva, katero bo po drugi strani dobilo iz državnega proračuna na razpolago sredstva v višini 96,2 milijarde rubljev. Zelo veliko — namreč 43,6 milijarde rubljev — bo Sovjetska zveza investirala v gradbeništvo ter je v proračunu med drugim predvideno, da bodo prihodnje leto zgradili 3.000.000 novih stanovanj.

Proračun 1968 bo slabši od proračuna 1967

Živčnost v vrstah vodstva ÖVP, ki je od časa do časa dobivala podobo vladne krize, se je v sredo in v četrtek minulega tedna nekoliko polegla. Osnutek proračuna za leto 1968 je bil vsaj v vodstvu ÖVP spravljen pod streho tik pred volitvami v Celovcu in v Salzburgu in med volitvami na Zgornjem Avstrijskem, ki bodo sledile v nedeljo teden.

Vodstvo ÖVP se je zedinilo za proračun, ki vsebuje na strani izdatkov znesek 84,6 milijarde šilingov v rednem proračunu in 2,3 milijarde šilingov v eventualnem proračunu. Deficit bo — neupoštevajoč eventualnega proračuna — predvidoma znašal 6,6 milijarde šilingov. Od preko 10 milijard šilingov ga je ÖVP na ta znesek znižala s tem, da je dološke države zvišala za 2,2 milijardi šilingov, njene izdatke pa skrčila za 1,3 milijarde šilingov.

Temu „sporazumu“ pa je že minuli teden sledila napoved, da bo mogoče eventualni proračun realizirati kvečjemu do polovice. Če pa upoštevamo, da bo že letos dejanski deficit v državnem proračunu z okroglo 6 milijardami šilingov najmanj za polovico večji, kakor je bil predviden v proračunu in če pri tem še upoštevamo, da se gospodarski položaj v drugi polovici leta naprej slabša, potem moramo že sedaj podvomiti v realnost prihodnjega proračuna in v možnost, da bo vsaj v polovičnem obsegu lahko izpolnjen.

Po svojem osnutku bo prihodnjeljni proračun na eni strani prinesel avstrijskemu prebivalstvu in gospodarstvu nova bremena, na

drugi ba po oslabil investicijsko dejavnost države. Nova bremena v višini 2,2 milijarde šilingov bo prinesel z zvišanjem davkov za 1,7 milijarde šilingov in sicer

- 1. z zvišanjem davka na blagovni promet za 800 milijonov šilingov,
- 2. z zvišanjem davka na tobak za 110 milijonov šilingov,
- 3. z zvišanjem prometnega davka v tovarnem prometu za 60 milijonov šilingov,
- 4. z uvedbo davka na uvoz margarine, z zvišanjem pristojbin pri sodiščih, z zvišanjem prispevka za državno upravo in z vrsto drugih ukrepov.

Država pa bo svoje izdatke skrčila: pri svojem prispevku k ASVG za 200 milijonov šilingov, pri personalnih izdatkih za 1 %, pri izdatkih za vojsko za 100 milijonov šilingov, pri prispevkih za izenačenje cen umetnih gnojil za 110 milijonov šilingov, in s skrajšanjem svojega prispevka v izravnalni sklad bolniških blagajin za 50 milijonov šilingov, da navedemo samo najvažnejša skrajšanja državnih prispevkov.

Zvezna gospodarska zbornica je že minuli teden na te proračunske operacije objavila, da bodo pognale cene za najmanj 0,8 odstotka navzgor in da se bodo težave Avstrije pri izvozu še povečale. Tako je že sedaj očitno, da bo novi proračun sprožil nov val podražitev, namesto da bi ga preprečil, kar

INOZEMSKI TURIZEM V JUGOSLAVIJI:

Devizni dotok se je povečal za dobro četrtino

Kljub slabim pogojem na področju evropskega turizma, katerega razvoj so letos poleg gospodarske recesije hromili še dogodki v Grčiji in na Bližnjem vzhodu, je Jugoslavija prvih osem mesecev turističnega prometa ugodno zaključila. Po predhodnih podatkih se je v prvih osmih mesecih njen turistični devizni dotok povečal za 28 odstotkov, pri čemer dotok potom prometnih storitev še ni upoštevan. S tem dotokom je v tem času prišlo v Jugoslavijo 79,5 milijona dolarjev turističnih deviz.

Ta porast očitno kaže, da se je letos struktura inozemskih turistov po evropskih turističnih deželah spremenila. Kakor po drugih državah, med njimi tudi v Avstriji, je letos devizni priliv večji od porasta turističnih nočitev. Ob tako močnem porastu deviznega priliva, kakor ga s strani turizma letos ugotavlja Jugoslavija, je namreč po podatkih iz 66 najpomembnejših

bi bilo za odpravo sedanje gospodarske recesije neobhodno potrebno.

Koliko bo dal novi proračun ostalemu gospodarstvu v državi novih impulsov, je odvisno od možnosti realizacije eventualnega proračuna. Te možnosti pa že tendence proračuna ne zagotavljajo. Spričo uvodoma navedenih okoliščin je le malo verjetno, da bo mogoče v eventualnem proračunu realizirati državne gradnje v znesku 600 milijonov šilingov, prispevke kmetijstvu v višini 400 milijonov šilingov, investicije pri železnici in pošti v višini 420 milijonov šilingov, investicije pri poddržavljenih podjetjih v višini 220 milijonov šilingov in dotalcije vojske v višini 200 milijonov šilingov.

Proračun hoče vlada sedaj še „frizirati“, nakar ga bo 23. oktobra — torej po zgornjeavstrijskih deželnozborskih in občinskih volitvah — predložila parlamentu.

V LJUBLJANI:

Sejem „Sodobna elektronika“

V torek je bila na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani odprta 14. mednarodna razstava elektronike, telekomunikacij, avtomatizacije in nuklearne tehnike. Razstava bo odprta do nedelje 15. oktobra. Na njej nastopa 17 držav in sicer Anglija, Avstrija, Belgija, Čehoslovaška, Danska, Francija, Italija, Japonska, Madžarska, Nizozemska, obe Nemčiji, Poljska, Švedska, Švica, Združene države Amerike in Jugoslavija. Skupno je na razstavi zastopanih okoli 150 podjetij.

Z razstavo so povezane razne demonstracije med njimi demonstracija barvne televizije, včeraj pa se je začel tretji jugoslovanski simpozij o obravnavanju podatkov in digitalni tehniki.

turističnih krajev Jugoslavije število nočitev naraslo le za 8 odstotkov.

Druga značilnost letošnjega turizma, ki jo dobimo potrjeno tudi v Jugoslaviji, so velike razlike v zasedenosti raznih turističnih krajev. Tako so n. pr. ugotovili, da je v Portorožu število nočitev poraslo le za 1 odstotek, medtem ko je v Poreču poraslo za 29 odstotkov, v Umagu pa celo za 41 odstotkov. Opatija je imela letos za 9 odstotkov manj inozemskih nočitev, Crikvenica pa je njihovo število povečala za 13 odstotkov. Število nočitev je v Malem Lošnju poraslo za 11 odstotkov, Ulcinj pa je imel za 18 odstotkov več nočitev.

Na mejnih prehodih v Jugoslavijo je število potnikov poraslo za 48 odstotkov na 20,2 milijona. Pri tem je izredno močno naraslo število jugoslovanskih potnikov. S 4 milijoni so jih naštel za 110 odstotkov več kot v prvih osmih mesecih minulega leta.

Resni kmečki upori v Franciji

Francija in njena vlada imata od začetka minulega tedna nov problem, problem neresnega kmečkega vprašanja, ki je dozorel do izbruha kmečkih množic. V vseh večjih mestih Bretagne in Normandije je prišlo začetkom minulega tedna do demonstracij kmečkih ljudi, ki so se spopadli s policijo, ki jih je hotela razgnati, ker so v svojih povorkah nosili transparente z napisi „Mi nočemo dveh Evrop: Evrope bogatih in Evrope revnih!“

To je bil začetek upora francoskih kmetov, ki utegne biti zelo odločen in v katerem ne bodo tako naglo popustili. Ta upor je v svojem bistvu naperjen proti agrarni politiki Evropske gospodarske skupnosti, kjer uveljavlja Nemčija svoj diktat visokih cen za žito in nizkih cen za meso. V tej politiki so francoski kmečki ljudje zastopani, ker so prisiljeni, da producirajo meso in da potom njega pridejo na svojih malih površinah vsaj do nekoliko boljšega zaslužka, kakor bi prišli z žitom. Kako dalekosežna je problematika kmetov v upor, najbolj razvidimo iz tega, da dela v Franciji še vedno 20 odstotkov prebivalstva v kmetijstvu.

Upor francoskih kmetov velja konkretno preniknim cenam, ki jih je za meso določila EGS. Ta upor pa utegne postaviti že itak dovolj osporavano agrarno politiko EGS na glavo. Očitki na račun Nemčije, da je z visokimi cenami za žito in z nizkimi cenami za meso predvsem favorizirala svoje veleposeselnike, so vedno glasnejši, v Franciji pa so sedaj sprožili upor. Pod vtisom tega upora bo v ponedeljek francoska delegacija na zasedanju ministrskega sveta EGS zahtevala, da mora Evropska gospodarska skupnost zvišati cene govejega in svinjskega mesa. S tem pa je razvoj upora francoskih kmetov tesno povezan z zadržanjem ministrskega sveta EGS na francosko zahtevo.

POSIROKEM SVETU

HAVANA. — Ameriško ljudstvo želi, da bi se končala vojna v Vietnamu, kajti vietnamskega problema ni mogoče rešiti z vojaško silo. Tako je ob prihodu na Kubo izjavil bivši komentator „New York Timesa“ Herbert Mathews, ki je dejal, da je vedno nastopal proti vietnamski politiki predsednika Johnsona in zlasti proti temu, da pošiljajo v Vietnam nove ameriške vojaške okrepitve ter bombardirajo Severni Vietnam. Po Mathewsovem mnenju vietnamska vojna lahko vpliva tudi na izid bližnjih predsedniških volitev v Ameriki, kajti „glasovalci proti Johnsonu bi pomenilo glasovali proti vojni v Vietnamu“.

SAIGON. — Južnovietnamski predsednik Thieu, ki je bil „izvoljen“ pri nedavnih „volitvah“, o katerih so mnogi ugotavljali, da so predstavljale največjo goljufijo, je svojo novo predsedniško dobo začel z izrazitimi protidemokratskimi ukrepi. Med te ukrepe sodi tudi odlok, na podlagi katerega policija zdaj demonstrante, ki protestirajo proti sedanjemu režimu, ne samo aretirajo, marveč jih proti njihovi volji vlačijo v vojsko.

VARSAVA. — Te dni se bo v Varšavi zbralo 140 vodilnih znanstvenikov iz 12 držav Vzhoda in Zahoda, med njimi 14 Nobelovih nagradencev, da na mednarodnem simpoziju o atomski fiziki počastijo 100-letnico rojstva Marie Skłodowske-Curie, katere je z možem Pierreom Curiejem odkrila elementa radij in polonij ter je skupaj z njim dobila dve Nobelovi nagradi. Ob stoletnici rojstva velike znanstvenice poljskega rodu bodo v Varšavi odprli tudi muzej Marie Curie.

PARIZ. — Te dni je na uradnem obisku v Franciji sovjetski obrambni minister maršal Zaharov, ki vrača s tem obisk načelniku francoskih oboroženih sil generalu Charlesu Ailleretu, kateri je bil meseca aprila v Sovjetski zvezi.

PRAGA. — Čehoslovaško obrambno ministrstvo je izročilo jugoslovanskemu vojaškemu odposlancu v Pragi novo zbirko mikrofilmov in fotografskih kopij dokumentov o nacističnih zverstvih v Jugoslaviji ter o dejavnosti nemške obveščevalne službe proti Jugoslaviji. Med temi dokumenti zbujajo posebno pozornost Himmlerjev predlog o germanizaciji severnih delov Jugoslavije, katere naj bi naselili z Nemci Južne Tirolske.

BERLIN. — Nemška demokratična republika (Vzhodna Nemčija) je obhajala 18-letnico ustanovitve ter so bile ob tej priložnosti številne prireditve in proslave širom po državi. Predsednik vlade Willy Stoph je na slavnostni akademiji, katere se je udeležil tudi predsednik državnega sveta Walter Ulbricht, ponovil svoj predlog o normalizaciji odnosov med vzhodnim Berlinom in Bonnom. Dejal je, naj bi se pogovori začeli na ravni državnih sekretarjev, ki bi pripravili politične pogovore med predsednikoma vlad obeh nemških držav.

WASHINGTON. — Ameriški senator Vance Hartke je izjavil, da washingtonska vlada „resno razmišlja“ o možnosti invazije v del Severnega Vietnama. „Na predsednika Johnsona čedalje bolj pritiskajo, naj to stori,“ je dejal senator Hartke in s tem posredno potrdil vesti, da so nekateri vojaški predstavniki predlagali vdor v Severni Vietnam. Nasprotno pa je republikanski senator Charles Percy poudaril, da se mora kandidati stranke za predsedniške volitve zavestno, da si bo prizadeval doseči mir s pogojani, vojaško silo.

JOKOHAMA. — V japonski ladjedelnici Jokohama nikakor pa ne sme obljubljati, da bodo dobili vojno z so začeli graditi največji tanker (ladjo za prevoz petroleja — op. ured.) na svetu, ki naj bi ga splovili leta 1969. Gre za 276.000-tonsko ladjo, kakršnih je naročila Amerika kar šest. Gradbeni stroški bodo znašali 20 milijonov dolarjev. Trenutno je največja ladja na svetu 200.000 tonski tanker „demucumiri“.

BEJRUT. — Predstavniki odporiškega gibanja, ki delujejo na zahodnem bregu Jordana, so začeli program boja proti Izraelu. V dokumentu, ki ga je sprejela palestinska osvobodilna organizacija in ki se imenuje „tačasna nacionalna listina za Arabce z zahodnega brega“, pravijo, da je Palestina integralni del arabskega sveta in da se palestinski problem tiče vseh Arabcev.

TOKIO. — Štiri japonske opozicijske stranke — socialisti, komunisti, stranka Komeito in demokratični socialisti — so se spopadle o ustanovitvi skupne fronte, ki bi se borila za to, da bi Japonski čim prej vrnil otoka Okinavo in Ogasavaro, na katerih ima Amerika zdaj svoja vojaška oporišča.

WASHINGTON. — Ameriški predsednik Johnson je zahteval povzvišanje davkov za 10 odstotkov, da bi tako dobili sredstva za financiranje naraščajočih stroškov za vietnamsko vojno in preprečili inflacijske tendence. Zaradi finančnih težav je tudi obrambni minister McNamara zahteval, naj nehajo graditi vse vojaške objekte razen tistih, ki so neposredno povezani z vietnamsko vojno ali ki spadajo v izgradnjo novih oboroževalnih sistemov.

DAMASK. — Ministrstvo za poljedelstvo in agrarno reformo v Siriji se je pridružilo razdeljevanju državnih in zasebne zemlje. V tem okviru bodo med 11.200 družin razdelili okrog 200.000 hektarov zemlje.

ZENEVA. — Ožja komisija OZN za zatiranje diskriminacije in varstvo manjšin je pozvala glavno skupščino, naj razmisli o možnosti, da bi ustanovili mednarodno sodišče, ki bi sodilo ljudem, obtoženim genocida [genocid je rodomor, načrtno iztrebljenje naroda oziroma narodnostne skupine iz verskih, plemenskih, narodnostnih ali političnih razlogov — op. ured.]. Ožja komisija OZN, ki jo sestavljajo pravni strokovnjaki iz 18 držav, je ta poziv soglasno sprejela na predlog zastopnikov Sovjetske zveze, Italije in Kanade.

BEOGRAD. — Na povabilo predsednika SFR Jugoslavije Josipa Broza Tita in predsednika zveznega izvršnega sveta Mika Spiljaka je te dni na uradnem obisku v Jugoslaviji predsednica indijske vlade Indira Gandhi. Danes bo odpotovala predsednica indijske vlade na obisk v Bolgarijo.

WASHINGTON. — Nad 300 ameriških pedagogov, duhovnikov in književnikov je podpisalo izjavo, v kateri pozivajo mlade Američane, naj sežejo rekrutne knjižice in naj ne hodijo na vojno v Vietnam. Duhovniki, ki so podpisali ta poziv, zagotavljajo tantom, kateri bodo odgovorili pokorično vojakom ob tistem, zatočišče v cerkvah in sinagogah.

Graški jesenski sejem zaključen

Minulo nedeljo je letošnji graški jesenski sejem zaprl svoja vrata. V devetih dneh njegovega trajanja ga je obiskalo okoli 400.000 ljudi, med katerimi so bili spet močno zastopani obiskovalci iz Slovenije in Hrvaške pa tudi iz Srbije in Bosne.

V svojem zaključnem poročilu sejsmska uprava poudarja, da je sejem — poslovno gledano — potekal v znamenju časa, v katerem se je vršil. Zaradi dobre organizacije in koncentracije podjetij po branžah so razstavljalci na sejmumu poslovno razmeroma dobro odrezali. To velja zlasti za podjetja, ki so razstavljali na posebnih razstavah »ur in nakita«, nadalje »parfumerije in kozmetike« ter »sodobne embalaže«. Sploh je bilo na sejmumu zanimanje za konzumno blago večji od zanimanja za investicijsko blago. Vendar je bilo tudi pri konzumnem blagu opaziti popuščanje povpraševanja. Pri investicijskem blagu je bilo videti, da je povpraševanje najbolj popuščalo pri kmetijskih strojih in pri večjih gradbenih strojih. Razmeroma dobro so odrezala le podjetja, ki so že predhodno nastopila z ustreznimi reklamami, in pa tista, ki so se na tem sejmumu prvič uvrstila med razstavljalce. Tako je tudi graški sejem, podobno kot pred njim dunajski in celovški, pokazal, da gospodarska živahnost v državi upada in da imamo opravka z resno gospodarsko recesijo.

V AVSTRIJI:

Število konkurzov narašča

V prvem polletju tekočega leta je bilo pri avstrijskih sodiščih prijavljenih 431 konkurzov ali stečajev in poravnjav. Lani so jih v istem razdobju naštel le 382. Število konkurzov se je povečalo od 295 na 303, število sodnijskih poravnjav pa od 87 na 128.

Večji del konkurzov odpade na obrtništvo, med njim pa zlasti na trgovine z živili in na gostinska podjetja. Isto velja tudi za poravnave. Na tovrstna podjetja je odpadlo 162 konkurzov in 99 sodnijskih poravnjav. Na grobistične trgovine je odpadlo 20 konkurzov in 18 poravnjav, na industrijska podjetja pa 4 konkurzi in 7 poravnjav.

Največje število konkurzov in poravnjav je odpadlo na Dunaj, na Zgornjo Avstrijsko in na Štajersko.

OB STOLETNICI SVOJEGA OBSTOJA:

BBU pomemben industrijski faktor v deželi

BBU v Nemškem Plajberku pri Beljaku je v ponedeljek praznovala stoletnico svoje obstoja. To poddržavljeno podjetje — slovensko ga imenujemo Plajberška rudarska unija — sodi od svoje ustanovitve vse v današnje dni med najpomembnejša industrijska podjetja v deželi, čeprav se je medtem njegova dejavnost precej spremenila in čeprav se mora zadnja leta sprosti spoprijemati z mednarodno konkurenco.

V svojem jubilejnem letu šteje podjetje 1573 delavcev in 316 nameščencev, za katere tudi zglede na skrb, saj je samo lani za pocenitev njihovih stanovanj, za deputate, družabne prireditve zdravstvo, šport in kulturo izdalo 15,8 milijona šilingov.

V zadnjih letih je moralo tudi to podjetje svojo proizvodnjo v veliki meri spremeniti. Od pridobivanja rude svinca in cinka ter trgovanja z njimi se je moralo uvrstiti v kemično industrijo, ki jo je zgradilo v okolici Podkloštra. Poleg tega je sistematično odkrivalo nova ležišča rude, ki za več kot 20 let zagotavljajo njeno letno pridobivanje v količini okoli 500.000 ton.

Odprti in še ne rešeni problemi podjetja so času primerna mehanizacija in avtomatizacija obratovanja in oskrba s ceneno energijo. Le tako bo podjetje tudi v prihodnje lahko prestalo mednarodno konkurenco, ki postaja prav na področju kemične industrije čedalje trša.

Starši in šola

Pred dobrim mesecem se je začelo novo šolsko leto in s tem nove skrbi tako za žolarje in njihove starše na eni kakor za učitelje na drugi strani. O tem, s kakšnimi problemi se srečujejo med šolskim letom otroci, smo govorili že večkrat, tokrat naj bo povedanih nekaj besed o odnosih staršev do šole.

»Včasih so se v šoli več naučili. Bilo je več discipline. Otroci so se bali učiteljev. Ocene so bile boljše. Manj je bilo šolskih problemov. Učitelji imajo velike slabosti...« Take in podobne ugotovitve je slišati vedno in povsod, kadar je govora o šolanju otrok. Kakor je res, da je marsikateri problem v zvezi s šolo še nerešen, tako pa je tudi res, da je zadovoljive ureditve mogoče doseči le ob sodelovanju staršev. Če oni ne sodelujejo iskreno in odprto, šola ne more dati otroku tega, kar starši pričakujejo.

Veliko grešijo starši, ki nekritično soglašajo z mnenjem svojega otroka ter doma kritizirajo učitelja, njegove ocene, njegovo obnašanje. Taki popustljivi, v svojega otroka zaljubljeni starši bi se morali zavedati, da morajo imeti tako oni kakor tudi njihovi otroci več zaupanja v šolo; da morajo to zaupanje negovati in širiti, a ne obratno.

Res je, da tudi učitelji večkrat grešijo. Toda vedno ne morejo razumeti otroka, njegovo psihično stanje, želje in ambicije. Često ne vedo, kakšno je intimno življenje družine in kakšna je atmosfera, v kateri živi otrok, zato težko vskladijo svoje ravnanje z otrokovim duševnim stanjem, s krizo, z veseljem ali žalostjo. Starši bi se torej morali posvetiti učitelju in mu povedati vse lepo, odkrito in točno. Šele tedaj bodo pedagoški prijemi šole res lahko uspešni.

Sola zahteva vedno več sodelovanja staršev z otrokom tudi doma. Veliko otrok pa je zaradi prezaposlenosti staršev prepuščeno samim sebi, so nezadovoljni in imajo velike zahteve. Ker jih imajo starši radi, jim izpolnijo vse želje in postanejo popustljivi. Tedaj pa otrok izgubi pravilno smer v svojem obnašanju in lahko zaide na slaba pota. Tudi v takih primerih morajo starši sodelovati s šolo: če je učitelj pravočasno obveščen o važnih momentih iz življenja svojega učenca, mu bo lahko veliko pomagal.

Načelno naj bo za odnose med starši in šolo veljalo naslednje: čim manj subjektivne kritike z otrokom o šoli in učiteljih, zato pa več sodelovanja in obojestranskega zaupanja.

Sto let slovenskega gledališča

Prejšnji teden so se začele v sosedni Sloveniji odvijati prireditve in proslave v okviru slovenskega jubilejnega gledališkega leta, ki ga obhajamo Slovenci ob stoletnici ustanovitve Dramatičnega društva, iz katerega se je tekem desetletij razvilo Slovensko narodno gledališče. Temu jubileju bodo v prihodnjih mesecih posvečene še najrazličnejše kulturne manifestacije, na katerih bo slovenski narod izpričal tesno povezavo s svojim nacionalnim gledališčem, ki tako z Dramo kot še posebej z Opero uživa danes velik ugled v širokem svetu.

Za uvod v jubilejno gledališko leto je bila v ljubljanskem Narodnem muzeju odprta razstava z naslovom »Temelji slovenskega gledališča«, katero je pripravil Slovenski gledališki muzej. V navzočnosti številnih kulturnih delavcev in predstavnikov javnega življenja je akademik dr. Bratko Kreft v svojem govoru naglasil pomen gledališča kot osrednje narodne in družbene ustanove, ki ima v razvoju kulture

veliko nacionalno-socialno, etično-humanistično in umetniško poslanstvo. Najstarejši člani slovenskega gledališča so brali dokumentarne tekste o mejnikih na razvojni poti odrske umetnosti med Slovenci. To razvojno pot v vseh podrobnostih prikazuje razstava, katere med drugim obsega tudi delež, ki smo ga k razvoju slovenskega gledališča zlasti z našim Drabosnjakom doprinesli koroški Slovenci.

Posebno slovesno se je jubilejno gledališko leto razumljivo začelo v vodilnih slovenskih gledališčih. Drama Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani je za to priložnost pripravila novo uprizoritev Cankarjevih »Hlapcev«, Opera SNG se je predstavila s »Gorenjskim slavčkom« Antona Foersterja, ljubljansko Mestno gledališče pa je poskrbelo za slavnostno predstavo »Kranjskih komedijantov« Bratka Krefta. Posebne uprizoritve pa imajo v repertoarju jubilejne sezone seveda tudi vsa ostala slovenska gledališča.

V SOSEDNI ITALIJI:

Boj proti plenilcem grobnic

V zadnjem času tudi pri nas večkrat slišimo o primerih, ko neznani storilci ukradejo v tej ali oni cerkvi stare kipe in podobne dragocenosti. Vendar pa so te tatvine zelo majhne v primerjavi z dejavnostjo tako imenovanih »tombarolov« v sosedni Italiji, kjer skoraj ne mine dneva, da ne bi vlomili v kakšno cerkev, ki hrani stare umetnine, ali pa oplenili kakšno staro grobišče.

»Tombaroli« — kakor pravijo Italijani plenilcem grobov — so začeli pred dvajsetimi leti kot majhni zmikavci in ponočni tatovi. Razvili so se v izvedence, opremljene s preciznimi pripomočki. Na primer freske snemajo tako natančno in s takšnim strokovnim znanjem, da bi jih verjetno tudi kak poklicni konservator le težko prekosil. Na Siciliji so se »tombaroli« sicer pojavili nekoliko kasneje kot drugod v Italiji, zato pa so se razvijali s pospeškom: oplenili so že nad 3000 grobov iz antike in iz srednjega veka. Kakšen obseg je že dosegla ta dejavnost, naj pokaže dejstvo, da je iz neke cerkve sredi Rima v enem samem dnevu izginilo 14 velikih bronastih svečnikov, z dragimi kamni okrašen križ iz 15. stoletja in dva kovana portala.

V italijanski javnosti vlada spricho teh pojavov upravičena zaskrbljenost in pričakujejo, da bodo oblasti boj proti »tombarolom« končno tako poostriale, da bodo onemogočile nadaljnje delo teh modernih vandalov, ki brez predsodkov in v sli po zaslugi plenijske antične in srednjeveške dragocenosti. Morda bo svoje prispevala tudi posebna razstava »Rešite Italijo«, ki z več sto posnetki opozarja na škodljivo dejavnost plenilcev dragocenosti.

»Varha«, in ko Prešeren določno spregovori o svojem dramatičnem načrtu: »Tragedija se tudi nam obeta«. Toda ostalo je pri napovedi in pri obeh knjižnih izdajah.

Kdor si le približno predstavlja družbeno strukturo slovenskega sveta v tistih časih, se neuspehu teh resnih poizkusov genialnih mož ne more čuditi. Med Slovenci, katerih večina je bila, kakor znano, pravno osvobojena od tlačanstva leta 1848, dejansko pa šele v petdesetih letih, je bila plast zavrednega meščanskega razumnosti neznansko tenka in ni in ni še mogla hraniti in vzdrževati organizma, kakršno je nacionalno gledališče. Ravno tako se ni čuditi, da se je redno gledališko snovanje pričelo med nami šele z Dramatičnim društvom, ki je že moglo računati na široko podporo in na požrtvovalno sodelovanje. In še je spricho povedanega razumljivo, da so bili in morali biti začetki Dramatičnega društva skromni tako po obsegu društvene dejavnosti kakor tudi po igralski in literarni kakovosti predstav, ki jih je organiziralo. Namenjene so bile večidel lahki družabni zabavi. Tako pa je v glavnem tudi vrednost »Slovenske Talije« dramske knjižne serije, ki jo je društvo izdajalo od svoje ustanovitve do leta 1896 in ki obsega šestdeset zvezkov s 118 odrskimi deli.

S takim repertoarjem in z igralci, od katerih so bili le nekateri poklicni, medtem ko jih je bila večina ljubiteljev, je Dramatično društvo prirejalo predstave v ljubljanski Citalnici in v stanovskem Deželnem gledališču, s katerimi je vzgajalo v občinstvu ljubezen do gledališča v slovenskem jeziku. In kljub vsej svoji in vsakršni skromnosti je društvo takoj po ustanovitvi pričelo mučen, neenak boj zoper nemško-avstrijsko oblast za pravico slovensčine na odru gledališča kranjskih deželnih stanov, boj, ki je trajal celih štirideset let. Potekal je z menjačo se srečo, toda vodil je postopoma k zmagi,

TUDI SLOVENCİ BOMO DOBILI

UMETNOST V SLIKAH

Hkrati z mnogimi drugimi narodi (na primer v Veliki Britaniji, Ameriki, Holandiji, Franciji, Italiji itd.) bomo tudi Slovenci dobili reprezentativno knjižno delo o svetovni umetnosti. Državna založba Slovenije v Ljubljani pripravila namreč slovensko izdajo monumentalne zbirke »UMETNOST V SLIKAH«, prvega sistematičnega pregleda celotne svetovne umetnosti, ki namesto teoretične razlage prepušča besedo sami umetnini.

Zbirka »UMETNOST V SLIKAH« bo obsegala 18 zajetnih knjig ter bo na skupno 4800 straneh s 5000 slikami (večinoma barvne) predstavila najslavnejša dela svetovnega stavbarstva, kiparstva, slikarstva, grafike in uporabne umetnosti. Vsaka knjiga bo imela 264 strani, približno 300 slik, format 19,5×22,5 cm ter razkošno vezavo z zlatoniskom. Celotna zbirka bo izšla v štirih letih, prva knjiga že v aprilu 1968, zadnja pa konec leta 1971.

Ker bodo knjige izšle v omejeni nakladi, je priporočljivo, da jih zainteresirani čimprej naročijo. Naročila sprejema tudi knjigarna »Naša knjiga« v Celovcu. Spricho obsežnosti in izredno bogate vsebine je razumljivo, da bo cena »UMETNOST V SLIKAH« za povprečnega bralca razmeroma visoka: v prednaročilu (po izidu posameznih knjig bo cena še znatno višja) stane celotna zbirka 18 knjig 1620 novih dinarjev, ki jih je mogoče plačevati tudi v mesečnih obrokih po 45 novih dinarjev. To pomeni, da bo cena posamezne knjige v našem denarju znašala približno 180 šilingov, za celotno zbirko pa 3240 šilingov.

Prav tako so jubileju slovenske odrske umetnosti posvečene mnoge knjižne izdaje, jugoslovanska pošta je v ta namen izdala posebno znamko, predsednik SFR Jugoslavije Josip Broz Tito pa je Drama in Opera Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani ob stoletnici obstoja slovenskega gledališča odlikoval z redom za zasluge za narod z zlato zvezdo. Visoki odlikovanji je na posebnem sprejemu izročil podpredsednik izvršnega sveta SR Slovenije dr. France Hočevar rav-

natelju Drame SNG Bojanu Štihu in ravnatelju Opere SNG Demetriju Žebretu.

KULTURNE DROBTINE

● Za 25-letnico prvega zasedanja AVNOJ [Antifašistični svet narodne osvoboditve Jugoslavije] v Bihacu bu prihodnji mesec izšla pomembna znanstvena publikacija z naslovom »Prvo zasedanje AVNOJ«. Knjiga je plod velikega znanstvenega zasedanja, katerega se je oktobra lani udeležilo 62 jugoslovanskih in 19 tujih znanstvenikov. V knjigi, ki bo obsegala okrog 700 strani, bo objavljenih 50 del uglednih zgodovinarjev, ki obravnavajo narodno-osvobodilno borbo jugoslovanskih narodov ter odporniško gibanje v Evropi med drugo svetovno vojno.

● Nizozemska opera v Amsterdamu že od leta 1964 nima več lastnega poslojja [takrat so stara postlojja odstranili, ker nikakor ni več odgovarjalo potrebam gledališča] ter mora »gostovati« v nekakšnem cirkusnem provizoriju. Nova hiša je sicer že v gradnji, vendar bo dograjena šele leta 1972. Takrat se bodo nizozemski operni umetniki lahko vselili v prostore, ki bodo urejeni po najnovejših izkušnjah in zmogljivostih.

● Svetovno znani ansambel dunajskih »Sängerknaben« je v okviru svoje turneje po Jugoslaviji obiskal tudi Slovenijo, kjer je v Mariboru in Ljubljani močno navdušil številne poslušalce. Na gostovanje po Jugoslaviji je zbor povabila sopraga predsednika SFRJ Jovanka Broz med uradnim obiskom predsednika Tita v Avstriji letos februarja.

● Narodno gledališče z Reke se bavi z načrti, da bi osnovali »gledališče na vodi«. V ta namen naj bi v gledališče spremenili ladjo, ki bi omogočila gostovanja tudi v oddaljenih krajih in na otokih, kjer zdaj nimajo nobenega stika z odrsko umetnostjo.

● V starosti 82 let je v začetku tega tedna umrl znan francoski pisatelj Andre Maurois, ki je od leta 1938 spadal med »nesmrtni« člane francoske akademije.

Zgodba o rojstvu slovenskega gledališča

je živa in nazorna ilustracija zgodovine tega naroda

Ob stoletnem jubileju slovenskega gledališča je predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti Josip Vidmar objavil v ljubljanskem Delu pod naslovom »Ob jubileju« naslednji članek, ki ga ponatiskujemo tudi v našem listu.

Uredništvo

Letošnje leto 1967 je za Slovence znamenito jubilejno leto. V njem praznujemo stoto obletnico pomembnega kulturnega dogodka, stoto obletnico ustanovitve slovenskega Dramatičnega društva, ki pomeni dokončni začetek nepretrganega gledališkega življenja v našem narodu. Takrat smo naposled zaslišali slovensko besedo z desk, ki pomenijo svet, na katerih poslej ni več utihnila, marveč je po skromnem začetku vztrajno, vedno tehtneje in vedno globlje nasičena z odrsko prepričevalnostjo oznanjala našemu gledalstvu blagovest umetnosti, ki jo oznanja še danes.

Nikakor ni naključje, da je ustanovitev Dramatičnega društva, ki je vsekakor eno od velikih dejanj v zgodbah slovenske kulture, v glavnem delo Frana Levstika, velikega našega kritika, pisatelja in centralne osebnosti celega obdobja naše zgodovine. On je društvo organiziral, ustanovil in ga vodil kot njegov prvi predsednik. Levstik je tudi poglavitni avtor pravil tega društva, katerih prvi paragraf se glasi: »Namera društvu je vsestransko podpirati in spešiti slovensko dramatik.« Svoj namen si je namenilo doseči s tem, da bo »na svitlo dajalo slovenske gledališke igre«, »razpisovalo darila za najboljša slovenska dramatična dela«, »ustanovilo dramatično učilnico« in

»napravilo igrokaze«, se pravi prirejalo gledališke predstave.

Do ustanovitve Dramatičnega društva z vsemi njegovimi smotri ni prišlo ne slučajno in ne zlahka. Dogodek je pripravljala dolga vrsta brezuspešnih ali samo na pol uspešnih prizadevanj za slovensko gledališče. Med take pripravljene pojave našega gledališkega življenja skorajda ni šteti srednjeveškega ljudskega gledališkega udejstvovanja, čeprav je še v XVII. in XVIII. stoletju živelo v pasijonskih procesijah in igrah skoraj po vsej Sloveniji in na Koroškem in čeprav je bila mogočna moraliteta, znana kot »vesoljna igra« ali »igra o svetu« ali kot škofjeloški pasijon, igrana tudi v slovensčini, v kateri so kdaj pa kdaj igrali še nekatere igre te zvrsti.

Ne, slovensko gledališče nima svojih korenin v srednjeveških pasijonih in moralitetah. Njegov nastanek in njegovo dolgo in mučno pripravljanje je sprožila novo prebujena družbena sila. Določno stremljenje k temu smotru se je med nami pojavilo hkrati z živim prebujenjem narodne zavesti. V letu velike francoske revolucije 1789 igrajo slovenski razumniki kot ljubitelji prvo literarno igro v slovenskem jeziku: Linhartovo Županovo Micko. Toda poizkus zamre menda že po prvi reprizi v naslednjem letu. Nato ta težnja dolgo ne more do resničnega dejanja. Resnejši izraz te volje se obnovi šele v Prešernovem krogu, ko Prešeren sam redigira Linhartovega »Matička«, ko ga njegov prijatelj Andrej Smole natisne in izda, kakor izda tudi svoj prevod Garrickove-

Geschehen
in

Südkärnten

Am 2. und 3. September veranstaltete die Koroska dijaška zveza — Kärntner Studentenverband in St. Jakob v Rožu/St. Jakob im Rosental ein Seminar über die Minderheitenschulfrage in Kärnten. Vor rund 30 Teilnehmern sprachen zu diesem Problem Dr. Valentin Inzko als Obmann des Rates der Kärntner Slowenen, der geschäftsführende Präsident des Landesverbandes für Kärnten LABg, Josef Guttenbrunner und der Direktor des Bundesgymnasiums für Slowenen in Klagenfurt Hofrat Dr. Joško Tischler. Am Vorabend gab Landeshauptmann Hans Sima einen Empfang für die Mitglieder der Koroska dijaška zveza.

Mit Beginn des Schuljahres 1967-68 trat die Schülerzeitschrift „Mladi rod“ in das 17. Jahr ihres Erscheinens. „Mladi rod“ wird vom Konsortium der Kärntner Lehrer herausgegeben und ist vom Bundesministerium für Unterricht zum Unterrichtsgebrauch an den zweisprachigen Volksschulen und an den Hauptschulen des zweisprachigen Gebietes in Kärnten sowie im slowenischen Sprachunterricht an der Unterstufe der mittleren und höheren Lehranstalten zugelassen.

Am 17. September hielt die Zveza slovenskih izseljencev — Verband ausgesiedelter Slowenen in Kärnten die Jahreshauptversammlung ab. Der Verein vertritt die Interessen jener Kärntner Slowenen, die von den nazistischen Machthabern von ihren Höfen in Kärnten vertrieben, zwangsausgesiedelt und ihres Vermögens beraubt wurden. Die Jahreshauptversammlung war mit einer Gedenkstunde verbunden. In einer großangelegten Rede zu den gegenwärtigen Fragen der Kärntner Slowenen urteilte der Obmann des Zentralverbandes slowenischer Organisationen in Kärnten Dr. Franc Zwitler die ehebaldige Bestellung eines ständigen Ausschusses für Minderheitenfragen bei der österreichischen Bundesregierung, dem auch Vertreter der Minderheit angehören sollen und dessen Einsetzung von Bundeskanzler Klaus im Juni dieses Jahres versprochen wurde.

Am 21. September hielt die Mohorjeva družba v Celovcu — St.-Hermagoras-Bruderschaft in Klagenfurt ihre Hauptversammlung ab. Sie wurde im Jahre 1947 wieder ins Leben gerufen, nachdem sie von den nazistischen Machthabern im Jahre 1941 aufgelöst und ihres Vermögens enteignet wurde. Die Mohorjeva družba zählt in Kärnten rund 5000 Mitglieder und befaßt sich mit der Ausgabe slowenischer Bücher sowie mit der Erhaltung von slowenischen Studentenheimen in Klagenfurt.

Am 25. September hielt der Verein Slovensko planinsko društvo v Celovcu — Slowenischer Alpenverein in Klagenfurt seine Jahreshauptversammlung ab. Der Verein ist unter den Freunden der Bergwelt in Kärnten sehr verankert und unterhält freundschaftliche Beziehungen mit gleichartigen Vereinen und Verbänden in Slowenien und Friaul-Julisch Venetien.

Sele so praznovala
„Dan starih“

Zadnje nedeljo sta župan občine Sele Herman Velik in selski župnik Alojz Vavt vabila stare Selane na »njihov dan«, da jim tako občina in njeno prebivalstvo izkažeta zasluženo čast za to, kar so v občini ustvarili in izročili mlajši generaciji, da po svoje oblikuje naprej. Vabilu k proslavi »Dneva starih« se je odzvalo nad 60 starih občanov. Dopoldne so imeli skupno mašo, zatem pa skupno kosilo, po kosilu pa je sledila lepo pripravljena kulturna prireditev, pri kateri so sodelovala šolska mladina, mešani pevski zbor iz Sel, dvojni selski kvintet, kot gost pa pevski kvintet »Gorenjci« iz Naklega pri Kranju.

V teku kulturnega sporeda, ki je naše stare zelo navdušil in jih spravilo do vedrega razpoloženja, se jim je župan v imenu občine zahvalil za njihov doprinos k razvoju občine in jih podrobno seznanil s sedanji napor občinskega sveta. Med te napore sodi tudi posebna skrb občine za svoje občane, ki je v skladu z deželnim načrtom za stara leta, ki popešuje taka praznovanja in počastitve in ki stariim deželanom omogoča, da preživijo nekaj dni lepega dopusta brez skrbi in težav v polnem zadovoljstvu.

Ko je zbrane občane, ki so bili vsi nad 65 let stari, prosil, da stojijo občini tudi v prihodnje z modrimi navsveti ob strani, je izročil 91 letni Eli-

Iz Radiš in Globasnice:

Obisk dobrih prijateljev

Prijateljstvo, ki je pred leti vzklilo med Slovenskim društvom na Radišah in med kulturno-umetniškimi društvom „Stane Žagar“ v Kropi, je bilo pred kratkim že tretjič potrjeno z obiskom komornega moškega zbora iz Kroppe na Radišah. Ko je na posredovanje Slovenske prosvetne zveze pred leti prišlo do prvega obiska kropskih prosvetarjev na Radišah, sta obe društvi sklenili, da bosta medsebojno izmenjavali svoje prireditve in obiske. To obljubo tudi zvesto držita. Tokrat in sicer v soboto 30. septembra in v nedeljo 1. oktobra pa so Radišani svojim prijateljem omogočili, da so spoznali naše kraje v Podjuni in pridobili nove prijatelje v Globasnici, kjer je komorni zbor priredil svoj prvi koncert.

Gostje iz Kroppe pod vodstvom dirigenta E. Gašperšiča so tokrat nastopili s posebno izbranim sporedom. Med 23 pesmimi, ki jih je odpel ta kakovostno na izredni višini stoječi zbor, niso le bili biseri

SEDAJ JESENI:

Več previdnosti
na cesti

Kakor vsako leto pričnejo z jesenjo, z meglo in vlažno cesto prometne nezgode naraščati. Nevarnost cestnih prometnih nezgod povečujejo še gume na vozilih, ki so se tekom poletja močno obrabile.

V zadnjih dneh je prišlo v deželi do vrste težkih in težjih prometnih nezgod s tremi mrtvimi na cesti. Dva mrtva med njimi sta bila iz dvojezičnega ozemlja. V ponedeljek zvečer je na odcepu Labotske ceste od ceste čez Pack 52 letni kmet Franc Dock iz Vogrč z mopedom trčil v osebni avtomobil 42 letnega monterja Voitscha iz Dunaja. Bil je na licu mesta mrtev.

Še težja je bila prometna nezgoda, ki se je med Grabštanjom in Pokrčami pripetila v zgodnjih jutranjih urah torka. Kombi-avtomobil, ki ga je vozil 25 letni steklarski pomočnik Alfred Obereder, je prišel s ceste, se zaletel v drevo in pričel goreti. Pri tem je v avtomobilu zgorel poškodovani 35 letni šofer Anton Skodler iz Grabštanja.

zabeti Mlečnik, 83 letnemu Jozu Dovjak in najstarejšemu zakonskemu paru Ani in Janezu Maku primerna darila občine.

Lovsko srečanje v Lobniku

Slovensko lovsko društvo „Klub prijateljev tova“ je minulo nedeljo priredil pri Prunanju v Lobniku nad Železno Kaplo lovsko srečanje, ki se ga je udeležilo veliko članov iz Roža, Gur in Podjune. Od prijateljskega Lovskega društva Vransko pa sta kot gosta na povabilo prispela tajnik Franc Golavšek in odbornik Franc Goršek. Med nami smo imeli tudi dva poklicna lovca in sicer nadlovca Franca Eržena iz Železne Kaple in lovca Tončija Haderlapa. Zlasti prvi med njima se je s svojo ugotovitvijo, da med lovci obleka še davno ne dela človeka, lepo odrezal in nas popeljal v svojem diskusijskem prispevku v pravo bistvo lovca. Pri lovcu je še veliko premalo, če je v lovski obleki, opremljen s puško in daljnogledom. Lovca postaneš šele, če si v teoriji in praksi osvojiš pristen lovski značaj, ki ga dičijo ljubezen do divjadi in narave, pošteno lovsko tovarišstvo in velika prostovoljna disciplina.

Podpredsednik kluba Pavel Krušič je s toplimi besedami čestital najstarejšemu članu Francu Prušniku k njegovi osemdesetletnici in mu želel še mnogo lovskih doživetij. Pri tem mu je čestital tudi kot najstarejšemu bralcu slovenske lovške revije „Lovec“, od katerega ima še danes vezane vse letnike od leta

slovenske glasbene literature in pri nas tako priljubljene domoljubne pesmi, marveč tudi nekaj lepih in priljubljenih dalmatinskih in ruskih pesmi.

Radišani so svoje prijatelje sprejeli z vso njim svojstveno gostoljubnostjo. Ta gostoljubnost ni prišla le do izraza v pozdravnih nagovorih predstavnikov obeh društev Justina Ažmana in Janka Tolmajerja, marveč tudi v izmenjavi medsebojnih daril, pri čemer je treba posebej omeniti, da je tokrat prijateljstvo svojega prebivalstva tudi radiška občina izročila spominsko darilo.

S svojim tokratnim gostovanjem Komorni zbor iz Kroppe ni le zadivil Radišane in Globačane, marveč tudi številne druge ljubitelje petja in pesmi, ki so prihitali, da ga slišijo. In teh, ki so prihitali iz Medgorij, Žrelca, Celovca, Veltninja, Šmarjete v Rožu in iz Sel, ni bilo malo in vsi so bili nadvse zadovoljni.

Zadovoljstvo, ki je bilo obojestransko tako na Radišah kot v Globasnici, je trajalo tudi še po koncertih, kjer so se gostje in domačini srečali v prijateljski družabnosti. Posebno prisrčno pa je bilo na Radišah, kjer so se stari znanci in prijatelji poslovili v obojestranski želji, da bi se prihodnje leto videli in imeli dobro v Kropi.

Franc Waldhauser

Franca Waldhauserja, pd. Rutarja v St. Gandolfu pri Kotmari vasi ni več med nami. Kruta, neozdravljiva bolezen, na kateri je dobesedno shiral, ga je minuli teden iztrgala iz naše sreče. Z njim smo zgubili moža in očeta, narodno korenino in sotrpina, ki je bil za časa svojega življenja vreden vsakega prijateljstva in vsega spoštovanja in ki zasluži ob smrti njegovemu zgledu dostojne besede spomina.

Pokojni Rutar je umrl v starosti 72 let, vse prezgodaj za svoj veder značaj in za svojo odločnost v naših narodnih prizadevanjih. S svojo ženo Terezijo si je v mladih letih ustvaril družino in za njo zgledno skrbel, da bi svojim hčerkam zagotovil boljše življenje, kakor ga je preživel sam. Neumorno je delal, od vsem delu pa še vedno našel čas, kadar ga je potrebovala sosesčina in kadar je njegovo prisotnost in pomoč potrebovalo domače prosvetno društvo. Za to delo je gorel in to delo ga je od mladih let kalilo v njegovi zvestobi domu, materinščini in svojemu narodu.

S svojo družino je bil aprila 1942 izgnan s svoje domačije, težka leta izseljenstva je preživel na Hesselbergu, od koder se je vrnil s hromečimi nogami. Toda njegovo srce je bilo naši stvari predano bolj kot kdaj

prej. Čeprav čedalje bolj hrom, je bil navzoč povsod, kjer smo se v Kotmari vasi ali drugje zbirali in povsod nam je s svojo požrtvovalnostjo in razgledanostjo dajal zgled in nove pobude.

Sedaj je na svoji v resnici trdi poti življenja omahnil. V soboto smo ga spremili na kotmariško pokopališče in se poslovili od njega kot njegovi prijatelji, kot njegovi pevski tovariši, kot prosvetasi v širšem pomenu besede in kot izseljenca od izseljenca. Ko se tem potom še enkrat klanjamo njegovemu spomenu, izrekamo njegovi ženi in njegovim potomcem naše najgloblje sožalje z edino željo, da bi ga vsi ohranili v trajnem spomenu in da bi od njegovih vrlin črpali tudi svoje zgled v življenju za dom naš in naš rod.

Izdajatelj, založnik in lastnik: Zveza slovenskih organizacij na Koroskem; glavni urednik: Rado Janežič, odgovorni urednik: Blaž Singer; uredništvo in uprava: 9021 Klagenfurt - Celovec, Gasomelergasse 10, tel. 56-24. — Tiska Založniška in tiskarska družba z o. j. Drava, Celovec - Borovlje. — Dopisi naj se pošiljajo na naslov: 2021 Klagenfurt - Celovec, Postfach 124.

V nedeljo 22. oktobra 1967 ob 14.30 uri
v veliki dvorani celovškega Doma glasbe

Akademski pevski zbor „Tone Tomšič“ iz Ljubljane

Z njim nas bo obiskal in nam iz svojega bogatega sporeda zapel zbor, ki je v širnem evropskem svetu med glasbenimi kritiki deležen hvale, polne superlativov in ki publiko navduši do bučnih aplavzov. Njegove nastope in pesmi poznajo in se ga najlepše spominjajo ljubitelji zborovskega petja po Avstriji, Franciji, Italiji, Zahodni Nemčiji in Sovjetski zvezi, v Jugoslaviji pa je bil lani za svojo 20. obletnico odlikovan z „Redom bratstva in edinstva z zlatim vencem“.

Akademski pevski zbor „Tone Tomšič“ je bil ustanovljen leta 1947. V dolgi vrsti koncertov in mednarodnih tekmovanj, kjer je sodeloval in zastopal slovenske vokalne ansamble, naj omenimo le

- udeležbo na VI. mednarodnem študentskem kulturnem festivalu Unije francoskih študentov v Strassbourgu
- prva mesta, ki jih je zasedel na mednarodnih tekmovanjih pevskih zborov „C. A. Seghizzi“ v Gorici leta 1963, leta 1965 in letos,
- njegovo veliko koncertno turnejo po Zahodni Nemčiji in koncertno turnejo po Sovjetski zvezi ter
- njegov lanski koncert na Dunajski univerzi.

Akademski pevski zbor „Tone Tomšič“ pa imamo tudi koroski Slovenci v najlepšem spomenu. Na povabilo Slovenske prosvetne zveze je pri nas gostoval leta 1950 in leta 1952, lani koncem oktobra pa je v Celovcu nastopil na povabilo Zveze pevskih društev.

Zato tudi v nedeljo 22. oktobra ne bomo zamudili priložnosti, da mu prisluhnemo. Vstopnice so v predprodaji pri krajevnih slovenskih prosvetnih društvih in v knjigarni „Naša knjiga“, Celovec, Wulfengasse.

TO IN ONO

OD ŠMOHORA DO LABOTA

PODKLOŠTER. — Več kot 20 let je vozilo dnevno na desetine vlakov skozi železniško postajo Podklošter in po njenem drugem tiru, ne da bi kdo od železničarjev in potnikov vedel, da leži pod drugim tirom 250 kg težka ameriška letalska bomba. Bombo so odkrili šele minuli petek, ko so popravljali drugi tir na železniški postaji. V popoldanskih urah je na njo naletel bager, šele v večernih urah pa so jo lahko razostrili, pri čemer so evakuirali vsa okoliška poslopja.

VERNBERK. — V nevihti, ki je divjala v noči od srede na četrtek minulega tedna, je strela udarila v poslopje kmeta Janeza Malle v Vinarah. Čeprav so bile okoliške požarne brambe razmeroma naglo na mestu, je gospodarsko poslopje pogorelo do tal. Nastalo škodo cenijo ponedeljek opoldne je iz neznanih na 250.000 šilingov.

SLOVENJI PLAJBERK. — V vzrokov in skupnem stanovanjskem in gospodarskem posloju Marije Matschnik v Brodeh izbruhnil požar, ki je poslopje upelnil do tal. Požarna bramba iz Borovlj poslopja ni mogla več rešiti, nastalo škodo pa cenijo na 300.000 šilingov.

ZELEZNA KAPLA. — Uprava cest v Železni Kapli se je odločila, da bo odpravila ozka grla na cesti med Obirsko in Kortami in da bo cesto razširila. Cesta v sedanjem stanju že dolgo ne zadošča več zahtevam prometa, ki se po njej razvija zlasti v poletnem času, ko je natrpana z avtomobili turistov, ki obiskujejo idilično okolico Kort.

GLOBALNICA. — V ponedeljek je stal pred celovskim porotniškim sodiščem 47 letni upokojenec Jožef Zenkl, ki je 18. aprila tega leta ubil 38 letno gostilničarko Brigoto Kos. Porotniško sodišče ga je obsodilo na 7 let ječe s temnico na dan zločina.

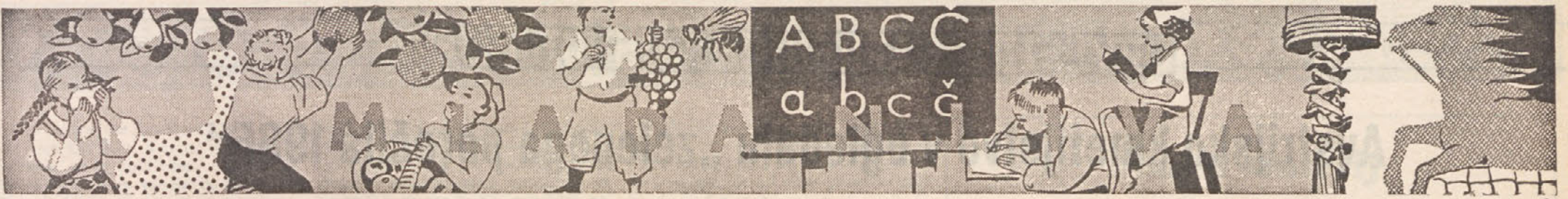
LABOT. — Občina se bavi z mislijo gradnje kopališkega bazena. Naročilo za izdelavo projekta je že oddala, tudi zemljišče je že nakupljeno, odprto pa je še vprašanje financiranja gradnje.

1919. Tajnik LD Vransko pa je svoj obisk med nami izkoristil za povabilo, naj pride naš klub pozimi spel na lov na divje prašiče.

V veselem razpoloženju zbranih lovcev je nato sledilo žrebanje za odstrel enega gamsa in enega ruševca. Žrebanje je vodila tajnica kluba Marica Pradetto, izpadlo pa je tako, da je pravico do gamsa dobil Jakob Komprij iz Suhe pri Rebrci, pravico do ruševca pa Tomaž Martinjak, mesar iz Kolmare vasi. Ker pa je ruševca že oplenil, je v pravem lovskem tovarištvu zahteval ponoven žreb med člani iz Kolmare vasi, Polane, Poloka, in Bilčova. S tem pa je dobil pravico za odstrel Lorenc Šavnik, gostilničar iz Poloka, ki ruševca še ni oplenil.

Lovsko srečanje smo „zabelili“ z zlahtnimi ovirki slovenskih pesmi, ki jih je prepeval zbor prosvetnega društva „Zarja“ iz Železne Kaple. Med njimi razumljivo ni manjkala Lesičakova „O nedeljskih jagrih“.

Koncem prijateljskega srečanja se je predsednik kluba Karel Prušnik zahvalil za obilno udeležbo, sodelovanje in za bogate prispevke k sporedu srečanja. Posebej se je zahvalil delegatom LD Vransko za obisk in za tovariško povabilo na lov. Za spomin na srečanje smo se še fotografirali, da tako popestrimo albume naših lovskih slik in da se bomo še v poznih letih spominjali tega srečanja.

Vuhri mohri

Vdova, preprosta žena, je svojo hčerko omožila z majhnim, pa slabim graščakom. Pa je ta zet prišel nekoč k tašči v goste. In reče svojemu slugi:

„Jaz se s taščo ne bom menil po naše. Če te bo vprašala, zakaj tako govorim, ji reci, da sem pozabil govoriti v svojem materinem jeziku, da znam samo še po tuje. A kadar bom kaj rekel v tujem jeziku, ji ti razloži po naše.“

Sluga pa reče:

„Prav.“

In sta se peljala. Tašča je bila tako vesela, da je zet prišel, pozdravlja ga, on pa:

„Vuhri mohri! Vuhri mohri!“

Prestrašila se je tašča pa vpraša slugo:

„Kaj pa se je zgodilo z gospodom, ali mu je jezik vzelo?“

A sluga pravi:

„Pozabil se je pogovarjati v svojem jeziku in se je naučil tujo govorico.“

Začela ga je tašča po hčerki vpraševati in po vnučkih, on pa kar naprej:

„Vuhri mohri! Vuhri mohri!“

Bilo ji je kar neznano pri srcu. In vse je šla slugo spraševati.

Potem pa vpraša zela:

„Morda je čas, da kosimo?“

On pa:

„Vuhri mohri! Vuhri mohri!“

Sluga pa reče:

„On pravi, da ne mara kositi.“

Graščak se ujezi, da sluga tako govori, in zavpije:

„Vuhri mohri!“

Sluga pa pravi:

„Pustite ga, gospa, saj vidite, kako hud je, ker ga nadlegujete s kosilom.“

Tašča in sluga sta se najedla, gospod pa je ostal brez kosila. Zvečer tašča spet vpraša zeta:

„Bomo šli večerjati?“

On pa:

„Vuhri mohri! Vuhri mohri!“

Sluga pravi:

„Ne mara večerjati, pravi, da mu dajte samo košček kruha in vrč vode.“

In tašča mu je dala košček kruha in vrč vode, ona in sluga pa sta povečerjala. Zet se spet jezi na slugo, v materinem jeziku pa vendar noče spregovoriti.

Pa so legli spat. A tašča se je ponoči domislila: — Pa ni zet nakanil kaj hudega? Da me ne bi zadavil ponoči?

Šla je in zapahnila dver v fisto polovico, kjer je spal zet. Njemu pa je bilo treba ponoči na stran. Skoči k vratom, a vrata so zaprta. Poskuša tako in tako — nikakor ne more ven. Moral je opraviiti v sobi... Potem pa je šel in vrgel v peč.

A zjutraj se pripravi na odhod. Tašča mu prinese to in ono v koleselj — darila za hčerko in vnučke. Vesel je, da je toliko vsega, in spet začne:

— Kakešne grebe? — se je začudil pav.

— No, poslušaj, — je odvrnila lisica, — tvoj prvi greh je ta, da se preveč dereš. Ko da brez tvojega predrznega vpitja ne bi vedeli, da se dani ali da se polnoč bliža. Tvoj drugi greh je ta, da ti ni dovolj ena sama žena kakor drugim spodobnim gozdnim živalim, ampak jih imaš kar devet. Tretji greh pa je ta, da nosiš perjanico na repu, ko je vendar navada, da se nosi na glavi. Vidiš, zaradi tega te bom zdaj pojedla. Kar pripravi se, prijatelj, tvoj konec je prišel.

Ko je pav slišal obsodbo, je rekel:

— Gorje mi, prijateljica, priznam svoje grebe. Samo to še prosim: preden me poješ, pomoli za mojo dušo. Saj sva si bila vendar taka prijatelja.

— Prav, — je rekla lisica, — naj ti bo. Lisica je stegnila obe taci proti nebu, takrat pa se ji je pav iztrgal in poletel na drevo. Izpolnim ti zadnje željo.

— Pa dober tek, prijateljica moja lisička! — ji je zaklical.

Lisica in pav

Lisica in pav sta se pobratila. Postala sta taka prijatelja, da se je vse čudilo. Zmeraj sta bila skupaj, zmeraj sta si govorila same lepe besede.

Prijateljstvo je prijateljstvo, ampak lisica si je mislila: »Dokler bom sita, mi bo pav ljub prijatelj, če bom kdaj lačna — mi bo za okusno pečenko.«

In tudi pav je premišljeval: »Boljši je pаметen sovražnik kakor neumen prijatelj. Lisica je spretna in zvita. Pri njej bom zmeraj sit. Če bi me začela goljufati, bo najinega prijateljstva pri priči konec!«

Ko je tako minilo nekaj časa, se je lisica nekoč zlačnila. Ničesar ni mogla najti za svoj želodec. Pa se je zagledala v pava — in cap po njem.

Pav je ves prestrašen zakričal:

— Lisička, draga, prelepa, saj sem vendar tvoj prijatelj. S čim sem se ti tako zameril?

Lisica je odvrnila:

— Ja, bil si moj prijatelj, pa nisi več. Sam si kriv. Zagrešil si tri hude grebe!

ROBERT MERLE

55

Kellner se je zasmejal, naju z razneženim pogledom pogledal enega za drugim in privzdignil svoje negovane roke:

„Človek je zares srečen, ko se znajde sredi prave nemške družine, gnädige Frau. Jaz sem namreč samec,“ je nadaljeval z melanholičnim glasom. „Mi pač ni bilo namenjeno... Toda v Berlinu imam odlične ožene prijateljke...“

Nalašč je pretrgal sam svoj stavek. Vstali smo od mize in odšli v salon na kavo. Kava je bila prava, Hageman jo je dobil iz Francije in en zavojček je je poklonil Elsie.

„Čudovito!“ je vzkliknil Kellner. „Tula v Auschwitzu pa res živite kakor ptički pod nebom! Taboriščna služba ima veliko prednosti... Samo če ne bi bilo...“

In našobil se je do zgranzanja.

„... vse te umazanije.“

Zbrano je vrtel žličko v skodelici.

„Da, največja nevednost taborišč je umazanija! Davi, Lang, ko ste mi razkazali specialni postopek, sem si napravil to formulacijo. Vsi ti Židje...“

Hitro sem rekel:

„Oprostite, Herr Standartenführer... Elsie, ali bi prinesla še nekaj likerja?“

Elsie me je začudeno pogledala, vstala in odšla v jedilnico. Kellner ni dvignil glave iznad skodelice. Še vedno je mešal z žličko. Elsie je pustila steklena vrata jedilnice napol odprta.

„Kako umazani in grdi so!“ je nadaljeval Kellner „Opazoval sem jih, ko so stopali v plinsko celico. Kakšen prizor! Kakšna golota! Predvsem ženske...“

Ves obupan sem ga prebadal z očmi, a ni dvignil glave.

„Pa otroci... sama kost in koža... tisti njihovi opičji obrazi... nič večji kot moja pest... Kakšna anatomija! Da, pošastni so bili... Ko se je plin začel razširjati...“

Izgubljen sem taval s pogledom od Kellnerja do vrat in nazaj. Pot mi je tekla po hrbtu, spregovoriti pa nisem mogel.

„In kakšne ogabne lege!“ je nadaljeval ter počasi in kakor stroj mešal z žličko po skodelici. „Breughelski prizor, vam rečem!... Če za nič drugega, zaslužijo smrt zato, ker so tako grdi. In če pomislim...“

Drobno se je nasmešnil:

„... da po smrti še bolj smrdijo kakor za časa življenja!“

Tedaj sem naredil nekaj nezasižanega: opogumil sem se in se dotaknil njegovega kolena. Poskočil je, jaz pa sem se hitro nagnil naprej in mu z glavo pomignil proti priprtim vratom. In v eni sapi sem dahnil: „Ona nič ne ve.“

Zazeval je od presenečenja, roka z žličko je obvisela v zraku. Nastala je tišina in ta tišina je bila še hujša kakor vse drugo.

„Breughel!“ je nadaljeval s prisilnim glasom. „Pozna-te Breughela, Lang?... Ne tistega starega Breughela... temveč Breughela iz pekla, kakor so mu rekli... prav zato, ker je upodabljal pekel...“

Buljil sem v svojo skodelico. Zaslišali so se koraki, steklena vrata so zaloputnila in s silnim naporom sem se premagal, da nisem dvignil oči.

„Kako rad je slikal pekel!“ je nadaljeval Kellner s pretirano močnim glasom. „Imel je neki poseben talent za grozljive prizore...“

Elsie je postavila pladenj z likerjem na nizko mizico in jaz sem rekel s prelirano vljudnostjo:

„Najlepša hvala, Elsie.“

Za hip je zavladala tišina in Kellner mi je vrgel bežen pogled.

„Oho!“ je rekel s ponarejeno radostjo. „Spet nekaj posebnega! Celo liker je francoski, kakor vidim!“

Prisilil sem se, da sem spregovoril:

„Hauptsturmführer Hageman dobiva te likerje. V Franciji ima prijatelje.“

A moj glas je bil kljub vsemu naporu počen. Kradoma sem pogledal Elsie. Oči je imela povešene, z njenega obraza ni bilo moč ničesar razbrati. Pogovor je spet zastal. Kellner je pogledal Elsie in rekel:

„Da, da, Francija je zares čudovita dežela, gnädige Frau!“

„Konjak, Standartenführer?“ je Elsie vprašala z mirnim glasom.

„Čisto malo, gnädige Frau, kajti konjak je treba srkati...“

Privzdignil je roko.

„... po francosko. Da, da, pomalem in počasi. Naše nerode tam doli ga najbrž žlampajo kar iz polnih kozarcev...“

Na obrazu mu je zaigral droben nasmeš, ki se mi je zdel prisiljen, in pogledal me je. Čutil sem, da bi rad šel.

Elsie mi je postregla s konjakom in potem je še meni natočila pol kozarčka.

„Vuhri mohri! Vuhri mohri!“

Sluga pa pravi:

„Ne nosite ničesar! Gospod ne mara vzeti, pravi, da nesite nazaj.“

In tašča je vse odnesla nazaj.

Komaj sta se pripeljala iz vasi, pa je graščak začel slugo oštevat:

„Zavoljo tebe sem lačen ostal,“ pravi, „in še domov ničesar ne nesem. Če je tako — kaj sem sploh hodil sem?“

Sluga pa reče:

„Ali jaz morda znam tuji jezik? Jaz sem mislil, da prav predstavljam.“

L

A

Ž

Nekoč je zbolel car pa je izdal ukaz na vse dvorjane, kmete in meščane, naj pridejo k njemu in ga zabavajo, naj mu pripovedujejo laži, ampak takšne, da niti besedice resnice ne bo na njih. Pa karkoli se mu nalažejo dvorjaniki, iz zavisti zmerom pravijo drug drugemu: »Kakšna laž pa je to, to je čista resnica.« Pa se je priglasil kmet.

»Jaz bi,« jim pravi.

»No, laži.«

»Ko smo živeli še z očetom,« pripoveduje, »in smo se ukvarjali z gospodarstvom, takrat smo imeli polje trideset vrst od vasi in nekega leta je pšenica tako lepo obrodila, naenkrat je dozorela in se začela osipati. Bilo pa nas je sedem bratov doma. Ko smo šli kositi, smo pozabili kruh vzeti s seboj in brez premora smo kosili sedem dni in sedem noči, ne da bi jedli in pili. Ko je prišla nedelja, pa gremo domov večerjati. Prišli smo in mati nam je dala vročih cmokov. Sedli smo pred pragom, tam je ležal kamen. Ko sem sedel na ta kamen in pograbil cmok, je tako skočil skozi mene, da je šel še skozi kamen in se je še kakšnih sedem sežnjev globoko zarinil v zemljo.«

Gospodje pa rečejo:

»No, kaj,« »to se lahko pripeti: če kmet sedem dni nič ne je, ponori, a da je cmok kamen prebil — morda je bil pa to mlinski kamen. To še ni laž.«

Pa ga spet za drugi dan pokličejo, naj pripoveduje laži.

»Ko sem začel sam gospodariti,« pripoveduje kmet, »sem zmerom hodil na lov, imel pa sem takšnega psa, da ga nikoli nisem krmil. Nekoč sem šel z njim na lov, vzdignil sem zajca in spustil psa, on pa za njim. Dohitel ga je in pogoltnil, samo zadnje noge je bilo še videti. Zlezal sem s konja pa k psu, a ko sem mu roko potisnil v gobec, sem ga obrnil — kakor rokavico. Po tistem sem še sedem let lovil s tem psom.«

Gospoda pa spet:

»Eh, to še ni laž: vse to se lahko zgodi.«

Gospoda kajpada tare zavist, da jih takle preprost kmet poseka pred carjem. Začeli so carja pregovarjati tako in tako in so ga prepričali, da mož govori resnico.

Josip Stritar:

Jesen

Jesen je tu. Po vrtu in po travi podlesek cvete nevesel, na jug zleteli so žerjavi, hladen je čas se nam začel.

Slovo že lastovke so vzele, v grmovju črni kos molči; sinice so prišle vesele od mrzle severne strani.

Po njivah se živina pase, več žitne bilke ni nikjer; plevel zdaj po strnišču rase, pastirci kurijo zvečer.

Jesen rumena, dobra žena! Otroci se je vesele: rdeča, bela in rumena na drevju jabolka zore.

Avstrijsko kmetijstvo v ogledalu „zelenega poročila 1966“

Kakor vsako leto je tudi letos začetkom septembra zvezni minister za kmetijstvo in gozdarstvo predložil zvezni vladi poročilo o položaju kmetijstva v letu 1966. Po veljavnem zakonu o kmetijstvu mora minister to „zeleno poročilo“ predložiti skupno z „zelenim načrtom“, v sedanjem primeru s proračunom in načrtom pospeševanja kmetijstva v letu 1968. Medtem niso bili objavljeni le glavni podatki, ki prikazujejo položaj kmetijstva v minulem letu, marveč se je vlada že kolikor toliko zedinila, da bo v državnem proračunu za pospeševanje kmetijstva v prihodnjem letu predlagala parlamentu isti znesek, kakršnega je parlament lani odobril za tekoče leto.

Po tem uvodu najprej nekaj splošnih ugotovitev „zelenega poročila 1966“. Ob pogledu na splošni razvoj avstrijskega gospodarstva poročilo pravi, da so energetska gospodarstva, gradbeništvo in trgovina lani za beležili nadpovprečno rast. Nadpovprečno rast pa je za beležilo tudi kmetijstvo, medtem ko industrija ni dosegla odstotka rasti leta 1965. Zastoj v industriji je sprožil gospodarsko recesijo, ki jo sedaj v državi preživljamo in ki pričinja pridobivati podobo trajnejše krize.

PODRAŽITEV BLAGA IN USLUG

je tudi lani trajala naprej. Bila je precej občutna. To je razvidno iz rasti bruto nacionalnega produkta, torej v bistvu tega, kar je avstrijsko ljudstvo lani ustvarilo. Upoštevajoč podražitev je lani narodni produkt narasel za 7,8 odstotka, realno, torej po cenah leta 1965 pa je narasel le za 4,3 odstotka. Skupna vrednost nacionalnega produkta je znašala 260,5 milijarde šilingov; udeležba kmetijstva na tem znesku pa je znašala 20,3 milijarde šilingov in se je povečala za milijardo šilingov.

Kljub takemu povečanju deleža kmetijstva na ustvarjenem narodnem produktu pa je njegov procentualni delež nazadovol za nadaljnjih 7,8 odstotka. Tudi to nazadovanje je posledica neprenehnih podraževanj blaga pri njegovi predelavi in pri njegovi razdelitvi med potrošniki.

Če od zneska bruto narodnega dohodka odštejemo vsakoletna odpise in posredne davke, pridemo do narodnega dohodka. Leta je lani dosegel vrednost 196,1 milijarde šilingov, njegov porast pa je znašal 7,2 odstotka. Delež kmetijstva na narodnem dohodku je znašal 14,6 milijarde šilingov in je bil s tem za 600 milijonov šilingov večji od deleža leta 1960. Procentualno je vendar tudi ta delež nazadovol podobno, kot je nazadovol delež na narodnem produktu. Nazadovol je za 7,4 odstotka.

VISOKI PROIZVODNI STROŠKI

S tem pa je tudi že nakazana problematika avstrijskega kmetijstva. Le-ta postane še bolj očitna, če vidimo, da je obseg kmetijske proizvodnje v rastlinski proizvodnji narasel za 21,1 odstotka, v živalski proizvodnji pa za 1,8 odstotka, skupno vzeto torej za 4,8 odstotka. S tem je kmetijski brutodo-

nos narasel za 730 milijonov šilingov na vrednost 24,9 milijarde šilingov, pri čemer vendar brutodonos gozdarstva, ki je znašal 4,6 milijarde šilingov, ni upoštevan. Skupno vzeto je torej lani brutodonos kmetijstva in gozdarstva znašal 29,5 milijarde šilingov.

Za dosego svojega brutodonosa je kmetijstvo na proizvodnih stroških plačalo skoraj

15 milijard šilingov. Toliko namreč znaša razlika med vrednostjo brutodonosa in višino narodnega dohodka kmetijstva. Prav ta razlika pa najbolj ponazarja veliki družbeni pomen kmetijstva. Več kot polovico vrednosti njegove proizvodnje gre v prid industrije, obrtništva in trgovine.

Tako je kmetijstvo lani kupilo traktorjev v vrednosti 1200 milijonov šilingov, drugih strojev pa v vrednosti 2400 milijonov šilingov. Za vzdrževanje in popravilo strojev je izdalo nadaljnjih 1400 milijonov šilingov, kar pomeni, da je za mehanizacijo dela izdalo skupno okroglo 5 milijard šilingov.

Poleg tega je imelo gradbeništvo od kmetijstva naročil v vrednosti 4600 milijonov šilingov. Pičlo milijardo šilingov je kmetijstvo porabilo za plačilo električne energije in

goriva za kmetijske stroje. Če k temu dodamo še potrošnja umetnih gnojil v vrednosti 1460 milijonov šilingov in potrošnja na sredstvih za varstvo rastlin v vrednosti 180 milijonov šilingov, potem vidimo, da so lani samo ta naročila kmetijstva prinesla industriji, trgovini in obrtništvu več kot 12 milijard šilingov dohodkov. Tako je torej trditev, da je kmetijstvo eden največjih adjemalcev blaga industrijske proizvodnje, docela na meslu in upravičena.

ŠKARJE CEN SO SE ŠE BOLJ ODPRELE

Kmečki ljudje so bili tudi lani za svoje delo slabo plačani. Njihov letni zaslužek je v povprečju znašal le 27.300 šil. na osebo, kar pa je komaj 2275 šil. na mesec. Zaradi tega je odseljavanje v druge poklice trajalo naprej. Lani je kmetijstvo zgubilo nadaljnjih 21 tisoč ljudi za delo. Dnevno jih je šlo 58 iz kmetijstva v druge poklice. Če so kljub temu obseg proizvodnje povečali, potem to pomeni, da so morali lani svoje napore še povečati, kajti zgolj z mehanizacijo kmetijstvo odseljenih ljudi ni v stanju nadomestiti. Nobena gospodarska skupina v državi ni povečala svoje produktivnosti tako, kakor kmečki ljudje.

Žal so bili kmečki ljudje za uspehe večanja svoje produktivnosti tudi lani prikrajšani in pristrženi s škarijami cen. Razlika med cenami njihovih pridelkov in med cenami njihovih potrebščin je lani narasla za nadaljnjih 11 odstotkov. Indeks cen za obratne izdatke je narasel za 6,1 točke, indeks njihovih dohodkov pa le za 2,4 točke.

Neprenehno odpiranje škarij cen, torej zastajanje rasti cen za kmetijske pridelke za rasti cen kmetijskih potrebščin, je nedvomno najbolj pereč agrarni problem, žal pa v danih pogojih agrarne politike skoraj nerešljiv. Kako velika je diskrepanca, vidimo na tem, da so se med letom 1958 in letom 1966 kmetijski pridelki podražili za 27 odstotkov, kmetijska obratna sredstva pa za 41 odstotkov.

Spričo tega je več kot zgrešena trditev, da živijo kmečki ljudje v veliki meri na račun družbe, ker jim le-ta daje na ceno krušnega žita in mleka določene regrese. Resnica je prejšnja: industrija, predvsem pa trgovina živita in se v veliki meri razvijata na račun kmetijstva in kmečkih ljudi. To pa bi moralo biti v danih pogojih dovoljni povod, da bi industrija in trgovina končno pričeli pripisovati kmetijstvu v naši družbi fisti pomen, ki ga ima v resnici tako kot faktor proizvodnje, kakor tudi kot faktor potrošnje. S poslabšanjem pogojev kmetijstva bo prišla industrija v še večje težave, v še večje težave pa bo prišla tudi trgovina, ker se bo v tem primeru naša že itak velika pasiva v zunanji trgovini še povečala.

Povojni razvoj kmetijske proizvodnje v Avstriji

(1. nadaljevanje)

K tej razdelitvi je treba še dodati, da se številke proizvodnih področij ravnajo po proizvodnih pogojih. Čim nižja je številka proizvodnega področja, tem slabši so proizvodni pogoji. Najboljše proizvodne pogoje ima panonsko nižavje na vzhodu, najslabše pa območje visokih Alp na zahodu. V tem območju imajo šele trije hektarji kmetijske površine gospodarsko vrednost enega hektarja v normalnih pogojih. Dodati je tudi še treba, da v alpskih proizvodnih področjih I.—III. vključno koroške kotline gozdna površina presega kmetijsko površino, medtem ko igra gozd v severnih, zlasti pa v vzhodnih področjih podrejeno vlogo.

Ko prehajamo na pregled razvoja avstrijske kmetijske proizvodnje med letom 1951 in 1964, je treba najprej povedati, da so vsi tozadevni podatki vzeti iz mesečnika »Monatsberichte über die österreichische Landwirtschaft«, šesti zvezek letnika 1967, ki ga izdaja agrarnogospodarski inštitut zveznega ministrstva za kmetijstvo in gozdarstvo.

Ž I T O

Pri žitu je treba najprej ugotoviti, da je površina z ržjo nazadovala za eno petino in da se je istočasno površina s krmnim žitom povečala za eno petino, površina s pšenico pa celo za polovico. Vzroki tega razvoja so predvsem delovnotehnične značaja.

Pšeniče so avstrijski kmetje leta 1951 pridelali okroglo 342.000 ton, leta 1964 pa 750.000 ton. Porast je torej znašal okroglo 120 odstotkov. Na področju visokih Alp so kmetje pridelovanje pšenice močno opustili, saj so leta 1964 pridelali le še 5233 ton, kar je komaj 38 odstotkov pridelka leta 1951. Na vzhodnem alpskem robu se je sicer pridelek pšenice v tem času dvignil za 26 odstotkov, njena površina je vendar lahko nazadovala. Isto velja za predalpsko področje in deloma tudi za Koroško kotlino.

Po vseh teh področjih je pšenica postranskega pomena, saj odpade tri četrte na severovzhodno ravnino in hribovje ter na valoviti predalpski svet Zgornje in Nižje Avstrijske. Proizvodnja pšenice pa tudi čedalje bolj narasča v Wald- in Mühlviertlu.

Kar je bilo rečeno za pšenico, velja tudi za rž, katere proizvodnja je narasla za 15 odstotkov na 400.700 ton, čeprav se je njena površina zmanjšala za 20 odst. Štiri petine njene proizvodnje je leta 1964 odpadlo na ravnokar omenjena tri proizvodna področja. Najbolj je proizvodnja porasla v Wald- in Mühlviertlu in sicer za 52 odstotkov. Po treh proizvodnih področjih, ki zajemajo tudi Koroško, je proizvodnja nazadovala in sicer v visokih Alpah za 37,2 odstotka, v koroški kotlini za 68 odstotkov, na vzhodnem alpskem robu pa za 19 odstotkov.

Pri krmnem žitu pregled kaže, da je v teh letih površina z ovsem in koruzo nazadovala in da se je zaradi tega povečala površina z ječmenom in mešanicami z njim.

Proizvodnja ječmena in njegovih mešanic z ovsem in pšenico je narasla za 158 odstotkov na 657.600 ton. Narasla je po vseh proizvodnih področjih, tudi v visokih Alpah, kjer je narasla za 73 odstotkov, medtem ko je v Wald- in Mühlviertlu narasla za 340 odstotkov. Tri četrte proizvodnje odpade spet na severovzhodno ravnino in hribovje ter na valoviti predalpski svet.

(Se nadaljuje)

„Najlepša hvala, Elsie.“

Elsie ni dvignila glavo. In spet je nastala tišina.

„Pri Maximu,“ je Kellner posiljeval svoj jezik, „ga pijejo iz velikih okroglih kozarcev, ki so spodaj trebušasti... takole nekako...“

In z obema rokama je v zraku zarisal obliko kozarca. Spet tišina in nadaljeval je v zadregi:

„Ni lepšega kot Pariz, gnädige Frau... Priznati moram...“

Spet se je drobno nasmehnil:

„... da včasih zelo zavidam gospodu Abetzu...“

Nekaj časa je še govoril o Maximu in Parizu, potem je vstal in se poslovil. Opazil sem, da kozarčka ni izpraznil do konca. Pustila sva Elsie v salonu. Pospremil sem ga pred hišo in do avtomobila.

Odpeljal se je. Postalo mi je žal, da spotoma nisem z mizice v veži vzel kape: tudi jaz bi se najraje odpeljal.

Počasi sem se vzel po stopnicah pred hišo, odsunil hišna vrata in potihoma odšel čez vežo. S presenečenjem sem opazil, da kape ni več na mizici v veži.

Odpri sem vrata svoje pisarne in osupel obstal na pragu. V sobi je stala Elsie, vzravšana in bela v obraz, z levico se je naslanjala na stol. Samogibno sem zaprl vrata za sabo in pogledal stran. Moja kapa je ležala na mizi.

V naslednjem trenutku sem pograbil kapo in se obrnil na petah.

„Rudolf!“ se je oglasila Elsie.

Obrnil sem se. Iz oči ji je sijal strašen pogled.

„Tako torej!“ je rekla. „To torej počneš!“

Pogledal sem stran.

„Ne vem, kaj hočeš reči.“

Hotel sem se obrniti, oditi, vse skupaj končati na kratko. A obstal sem na mestu, otrpel, okamenel. Niti pogledati je nisem mogel.

„Tako torej!“ je nadaljevala Elsie. „S plinom jih ubijaš!... In ta strašni smrad... to so oni!“

Odpri sem usta, a nič nisem mogel reči.

„In dimnik!“ je povzela. „Zdaj mi je vse jasno...“

Gledal sem v tla in spregovoril:

„Seveda, mrtve sežigamo... Sama dobro veš, da smo v Nemčiji od nekdanj sežigali mrtvice... Svar higijene. Tu ni kaj reči. Posebno še, če razsajajo epidemije.“

In zavpila je:

„Lažeš! S plinom jih ubijaš!“

Vzdignil sem glavo in jo začudeno pogledal:

„Da lažem, Elsie? Kako si upaš trditi kaj takega?“

Ne da bi me poslušala je nadaljevala:

„Moški, ženske, otroci... vse pomešano... vse nago... in otroci kakor opice...“

Vzravnal sem se:

„Ne vem, o čem govoriš.“

Obvladal sem se s strahovitim naporom in posrečilo se mi je prestaviti noge. Obrnil sem se in napravil korak proti vratom. Tedaj pa je z osupljivo naglico planila mimo mene, se vrgla naprej in se naslonila na vrata.

„Til Til je vpila.“

Trepetała je po vsem telesu. Njene velike, goreče oči so se zadirale vame.

In vrgel sem vanjo:

„Misliš, da rad počenjam vse to?“

In v hipu me je oblila rdečica sramu: izdal sem Reichsführerja! Svoji ženi sem razkril državno tajnost!

„Torej je le res! Torej jih res ubijaš!“ je vpila Elsie.

Ko je ponovila, je že rjavela:

„Ubijaš jih!“

Bliskoma sem jo zgrabil za rame, ji pritisnil dlan na usta in rekel:

„Tiše, Elsie, prosim te, tiše!“

V očeh so se ji kresale iskre. Otrsla se me je, umaknil sem roko od njenih ust in prisluhnila je. Nekaj trenutkov sva oba negibna in tiha, kakor dva zločinca poslušala, kaj se dogaja v hiši.

Potem je rekla s tihim vsakdanjim glasom:

„Gospa Müller je zunaj, mislim.“

„Kaj pa služkinja?“

„V kleti pere... Otroci spijo.“

Nekaj časa sva še molče poslušala, potem pa je Elsie obrnila glavo, me pogledala in na lepem je bila, ko da se je šele zdaj spomnila, kdo sem: groza ji je spučila obraz in stisnila se je k vratom.

Z največjo težavo sem rekel:

„Poslušaj, Elsie. Razumeti moraš... Saj gre samo za tiste, ki niso sposobni za delo... In tudi hrane nimamo za vsoto množico. Veliko bolje je zanje...“

Njene trde, neizprosne oči so vrtale vame. In nadaljeval sem:

„... da to naredimo z njimi... ko da bi pomrli od lakote...“

„To!“ je rekla s pritajenim glasom. „To si si torej izmislil!“

„Saj si nisem jaz izmislil! Jaz nimam nič pri tem! To je povelje!...“

Z zaničevanjem je rekla:

„Kdo neki bi dal takšno povelje?“

„Reichsführer.“

Znova me je stisnilo pri srcu: že drugič sem ga izdal!

„Reichsführer!“ je kriknila Elsie.

Ustnice so ji trepetale in z ugaslim glasom je rekla:

„Človek... h kateremu prihajajo otroci s takšnim zapanjem!“

In pričela je jecati:

(Se nadaljuje)

Ze trideset let študiram ljudi, pa še ne vem kaj dosti o njih. Vsekakor si nikogar ne bi upal vzeti v službo na njegov obraz; in vendar bi skoraj rekel, da ljudi, s katerimi se srečamo v življenju, večinoma sodimo po obrazu. O njihovem značaju sklepamo po tem, kakšno čeljust imajo, kakšen je njihov pogled, kakšne so poteze okoli ust; in vprašujem se, ali nimamo pri tem večkrat prav kakor ne. Današnji romani in drame so zaradi tega često tako neživljenjski, ker ustvarijo njihovi avtorji — in morda niti ne morejo drugače — svoje junake skoraj zmeraj celovite. V svojih likih si ne morejo privoščiti nasprotujočih si potez, kajti tedaj bi postali nerazumljivi; v resnici pa si skoraj vsi v svojem dejanju in nehanju nenehno nasprotujemo. Na slepo skupaj name-

Znal se je tako zadržano, svojevrstno pošaliti. V klubu je bil očitno priljubljen, in ko se je po najinem prvem srečanju poslovil pred menoj, so mi ga opisali za enega od najboljših gostov. Naneslo je, da sva oba stanovala v Grand hotelu, in naslednjega dne me je povabil na večerjo. Tako sem se seznanil tudi z njegovo ženo, ki je bila debela, priletna in nasmehljiva gospa, in z njegovima hčerka. Očitno je bila to čvrsta in med seboj navezana družina. Zdi se mi, da me je v Burtonu najbolj osupnila njegova prijaznost; v njegovih blagih modrih očeh je bilo nekaj nadvse ljubeznivega. Njegov glas je bil mil; težko bi si bilo predstavljati, da bi znal tudi jezno vzkipeti, in njegov nasmeh je bil dobrohotnost sama. Burton je vsakega privlačil, ker si kar

vsil preveč dajejo na zob. Vsake toliko časa je v banko zanj prišlo nekaj denarja, pa tudi s kartami si je še malo pomagal. Ze od mene je precej priigran. Rad priznam.

Burton se je tako na kratko, prijazno zasmel. Iz lastne izkušnje sem vedel, da zna pri bridžu brez jeze izgubiti. Z drobnoročno se je pogladil po obrti bradi; žile so se močno poznale na njej, skoraj prozorna je bila.

»Najbrž je že zaradi tega prišel k meni, ko je bil čisto na psu, zaradi tega in pa zato, ker sva se enako pisala. Nekega lepega dne se je oglasil pri meni v pisarni in me prosil za delo. Malo sem se začudil. Povedal mi je, da ne bo od doma prišlo nič več denarja in da bi rad delal. Vprašal sem ga, koliko je star.

»Petintrideset,« je rekel. »Kaj ste pa doslej delali?« sem ga še vprašal.

»Hja, nič posebnega,« je odvrnil. »Moral sem se mu smejeti. Bojim se, da zdaj še ne morem nič narediti za vas, sem mu rekel. Čez nadaljnjih petintrideset let se spet oglasite pri meni, pa bomo videli, ali se da kaj storiti.«

Nič se ni zganil. Toda prebledel je zelo. Za hip je omahoval, potem pa mi je povedal, da je imel pri kartah zadnje čase hudo smolo. Naveličal se je bridža, zato je predsedal na poker, pa se je kmalu znašel v škripcih. Niti prebite pare nima več. Zastavil je vse, kar se je dalo. Računa v hotelu nima s čim poravnati, na up mu pa ne dajo ničesar več. Vsega je konec. Če si ne bo mogel dobiti dela, mu preostane le še samomor.

Tedaj sem si ga malo bolje ogledal. In res — ugotovil sem, da je mož prava razvalina. Zadnje čase je menda pil še več kot po navadi; videti je bil ko kakšen petdesetletnik. Če bi ga bile njegove oboževalke takrat vidеле, ne bi bila nobena več tako zatreskana vanj.

»Hm, pa res ne znate nič drugega kot igrati karte?« sem ga vprašal.

»Plavati znam,« je odvrnil.

»Plavati!«

»Plaval sem v univerzitetnem moštvu.«

»Skoraj nisem mogel verjeti svojim ušesom; kdo bi bil tudi pričakoval tako nesmiseln odgovor! Tedaj se mi je posvetilo, kam pes tace moli. Preveč sem jih bil že spoznal, takšnih univerzitetnih športnih bogcev, da bi mi bil Burton s tem mogel vlti spoštovanje do sebe.

»V mladih letih sem bil tudi jaz kar dober plavalec,« sem rekel.

Iznenada pa mi je nekaj prišlo na misel.

Burton je pomolčal in se obrnil k meni.

»Poznate Kobo?« je vprašal.

»Ne,« sem odvrnil, »samo enkrat sem tam prenočil.«

HENRYK BARDIJEVSKY:

Nihče me ni nič vprašal

Najprej so dolgo brskali po ključavnici in potem vstopili. Takoj sem opazil, da gre za poštene ljudi: niso hoteli krasti državne lastnine, omejili so se na privatno. Lopovi minimalist. Dva sta bila. Eden pravi orjak, drugi še večji.

Pregledala sta stanovanje in večji je rekel:

»Ničesar ni tu razen tegale kolesarja.«

Kolesar naj bi bil jaz. Pretekli četrtletek sem se vrnil z izleta in si nisem še snel čipalk s hlač — od tod ta naziv. Orjak mi je privzdignil veko in mi pogledal v oko, potem pa mi je nekolikokrat potrkal po rebrih.

»Kaj bi?« se je obrnil še k večjemu.

»Pa dajva, če ni drugega...«

Vzela sta mene. Šel sem med njima, kot da se ni nič zgodilo. Pri vratih se mi je hišnik poklonil — vsi trije smo sneli kape. Korakali smo po moji ulici, mimo frizerja, ob kinu Iluzija in naprej čez most. Tam nas je nekdo vprašal, koliko je ura, in orjak me je prijel za roko, pogledal na mojo uro in povedal. Spotoma smo kupili tudi nekaj za večerjo. Orjak se je postavil v rep za pariško salamo, tisti večji v rep za pivo, meni pa sta zaupala skrb za žvičlni gumi. Hitro sem ga kupil in še malo postal pred izložbo. V steklu sem zagledal, kako se moja dva orjaka pretepata s pasantom, ki je žvečil gumi. Pojasnil sem nesporazum in vsi trije smo se opravičili gospodu, ki mi je bil zares močno podoben.

Imeli so čeden brlog: dve sobi s kuhinjo in služkinjsko sobo v novi hiši. Pred vrati sta mi ukazala, naj zlezem v vrečo, ki si jo je potem eden zadel na ramo, me ponesel v kuhinjo in položil na mizo v jedilnici. Za mizo je sedel šef s preostalimi lopovi; skupaj z mojima dvema jih je bilo sedem.

Smeh stoletij

Poljski kralj Jan Sobiesky je imel goste. Minil je cel dan, dva, trije, minil je že ves teden in še več, a nihče izmed gostov ni hotel oditi. Kralj je bil sicer gostoljuben, vendar se mu je zazdelo, da je gostija le preseglja svoje meje. Ukazal je, naj mu zaprežejo konje. Ko so ga vsi začudeno gledali in spraševali, kaj to pomeni, jim je mirno dejal:

»Če nočete odpotovati vi, moram pač jaz.«

Kralj Avgust Močni ni prenesel nobenega govora. Samo dvorni norec Fröhlich mu je smel včasih oporekati. Avgust je mislil, da bo njegovo kraljestvo tako močno in veliko, kakor je bila država Aleksandra Velikega. Čeprav o svojih načrtih ni dosti govoril, se mu je vendarle dobro zdelo, ko ga je Fröhlich imenoval včasih »Aleksander«.

Nekoč pa je norec izrekel to ime preveč porogljivo in razjarjeni kralj je vrgel vanj težak kip. Ubil bi ga bil, če se ne bi norec pravočasno umaknil.

»Gospod,« je rekel Fröhlich očitaje, »ali tudi norci ne smejo več govoriti resnice!«

Tedaj se je kralj pomiril in ga vpraša:

»Govori, norec! Odkrito povej, ali verjameš v našo veliko državo!«

»Seveda verjamem, gospod! Saj sem norec!«

Poljski vojskovodja in junak Tadej Kosciuszko ni posebno maral za ženske, zlasti neprijetno mu je bilo, kadar se je srečal z gospo de Stäel. Ob neki priložnosti ga je dvajset let mlajša prijateljica zadržala in ga smehljaje naprosila, naj ji pripoveduje o poljski revoluciji. Toda Kosciuszko je bil tudi to pot kratek in razdražen:

»Gospa, revolucija se dela, o nji se ne pripoveduje!«

SOMERSET MAUGHAM:

V sili spozna se prijatelja

tana gmota samih nedoslednosti smo. V znanstvenih knjigah, ki pišejo o logiki, si lahko preberemo, da bi bilo nesmiselno trditi, da je rumena barva cevka ali da je hvaležnost težja od zraka; toda v zmesi nesmislov, ki sestavljajo omenjeno rumeno barvo, bi se komu prav lahko zgodilo, da na lepem zasledi konja in voz, morda pa še celo hvaležnost. Kadar mi kdo reče, da se ni zmotil, ko je tega ali onega precenil že na prvi pogled, samo skomizgnem; mislim si pa, da mora biti ta pametnjak precej slep ali pa zelo domišljav. Jaz tem manj razumem ljudi, čim dlje jih poznam — prav za prijatelje, ki jih že od mladih nog poznam, bi moral priznati, da so mi največja uganka.

Vse to se mi je začelo plesti po glavi, ker sem v jutranjiku prebral, da je bil v Kobi umrl Edward Hyde Burton. Burton je bil trgovec in je kot takšen dolgo deloval na Japonskem. Zelo znana nisva bila: vendar me je zanimal, ker mi je nekoč pripravil precejšnjo presenečenje. Če ne bi bil tiste zgodbe slišal z njegovih ustnic, ne bi nikdar verjel, da je mož sposoben takšnega dejanja. Stvar me je tembolj osupnila, ker se je Burton po zunanosti in vedenju zdel človek na mestu. Če bi se dalo sploh za koga reči, da je mož z načeli, potem je bil to Burton. Bil je majhen in droban, več kot meter petinšestdeset že ni meril v višino, pa zelo vitek; lase je imel že bele, rdeči obraz ves v gubah, oči pa živo modre. Ko sem se seznanil z njim, mu je moralo biti kakšnih šestdeset let. Oblečen je bil zmeraj lično in zadržano, docela v skladu z njegovimi leti in z njegovim položajem.

Čeprav je imel Burton pisarno v Kobi, je često prišel v Yokohamo. Nekoč sem se tudi jaz več dni pomudil v mestu, ko sem čakal na ladjo, in takrat sva se seznanila v Britanskem klubu. Potem sva večkrat skupaj igrala bridž. Bil je dober in prijeten igralec. Veliko ni govoril, niti med igro, niti pozneje, ko sva skupaj kaj popila, kar pa je rekel, je bilo pametno.

Za dobro voljo

»Mina, ali bi se ti raje omožila ali pa bi raje ostala prosta?«
»Oboje.«

Tine in Tone stojita pred gledališko blagajno:

»Kaj praviš, Tone, ali ni trideset šilingov za en prostor malo preveč?«
»Prav imaš, Tine. Spijva raje steklenico vina, teater imava pozneje doma zastoj.«

Hišno pomočnico so zaradi slabega obnašanja pri zdravnikovih odpustili. Ko ji boče gospodinja napisati spričevalo, ji ta svetuje:

»Ali ne bi mogoče gospod doktor napisal spričevalo, da ne bi bilo tako čitljivo!«

čutil, kako srčno rad ima ljudi. Bil je očarljiv. Vendar ni bilo v njegovem čaru nič zoprnega — rad je vrgel karte in spustil koktajl po grlu, posrečeno in popoprano anekdoto je znal povedati, da se je čutila duhovitost, in v mladih letih je bil celo prav dober telovadec. Burton je bil bogat in sleherni groš svojega denarja si je prislužil sam. Menda si ga moral tudi zaradi tega takoj vzljubiti, ker je bil tako majhen in krhek; budil je zaščitniške nagone. Kar čutil si, da ne bi mogel ta človek niti muhi skriviti lasu.

Neko popoldne sem sedel v salonu Grand hotela; bilo je še pred potresom, zato so imeli usnjene naslanjače. Skozi okna se je lepo videlo pristanišče, v katerem je mrgolelo ladij — bili so veliki parniki, ki so od tod pluli v Vancouver in San Francisco ali pa preko Sanghaja, Hong-Konga in Singapura v Evropo; vmes že močno zdelane in utrujene ladje, ki so plule pod vsemi mogočimi zastavami, samo staro železje z visoko krmo in velikimi pisanimi jadrji, pa nič koliko podolžnih kitajskih bark s platneno streho. Prizor je bil nekam delaven, spodbuden, obenem pa je, sam ne vem zakaj, čudno pomirjal. Pristanišče je bilo videti polno romantike, in bilo je, kakor da moraš samo iztegniti roko, pa se je dotakneš.

Kmalu je v salon prišel Burton. Zagledal me je. Stopil je bliže in sedel v naslanjač poleg mojega.

»Ste za to, da ga skupaj popijeva kozarec?«

Zaploskal je; prikazal se je boj in Burton je naročil dva gina s sodo. Ko je boy prinesel pijačo, je prišel zunaj mimo neki moški, in ko je pri oknu uzrl mene, je pomahal.

»Kaj poznate Turnerja?« je vprašal Burton, ko je videl, da sem bil onemu pokimal.

»Videla sva se v klubu. Slišal sem, da je eden od tistih, ki od časa do časa dobijo kakšno nakazilo z doma.«

»Saj menda res. Kar precej takšnih brezdelnežev se mota tu okoli.«

»Dober igralec bridža je.«

»To so skoraj vsi. Lansko leto je bil tu neki fant, in po čudnem naključju celo moj soimenjak, ki je bil najboljši igralec bridža, kar sem jih kdaj poznal. V Londonu niste najbrž nikoli trčili vanj. Pisal se je Lenny Burton. Menda je bil član več uglednih klubov.«

»Ne, tega imena se res ne spominjam.«

»Da, izjemno dobro je igral. Kazalo je, da nagonsko zadene pravo karto. Prav neverjetno je bilo! Precej sem igral z njim. Dlje časa se je zadržal v Kobi.«

Burton je srknil malo svoje pijače. »Prav posrečena stvar je to bila,« je povzel. »Ni bil slab fant. Všeč mi je bil. Zmeraj lepo oblečen, ličen in zlikan. Po svoje je bil tudi čeden, takšne kodraste lase je imel in rožnata lica. Zenske so precej lazile za njim. Res ni bil slab, veste, samo malo nesoliden. Seveda je preveč pil. Takšni ga

